

J. STALİN

**ANARŞİZM Mİ?
SOSYALİZM Mİ?**

ERİŞ YAYINLARI

BİRİNCİ BASKI

ANARŞİZM Mİ? SOSYALİZM Mİ?

J. STALİN

Jozef Stalin, *Anarşizm mi? Sosyalizm mi?*, Akhali Droyeba (“Yeni Zamanlar”), Nr. 5, 6, 7 ve 8; 11, 18, 25 Aralık 1906 ve 1 Ocak 1907, Civeni Çovreba (“Yaşamımız”), Nr. 3, 5, 8 ve 9; 21, 23, 27 ve 28 Şubat 1907, Dro (“Zaman”), Nr. 21, 22, 23 ve 26; 4, 5, 6 ve 10 Nisan 1907 [Türkçe baskısı, “*Anarchisme ou Socialisme?*” (Oeuvres, t. 1, Paris 1952) adlı yazıdan “*Anarşizm mi? Sosyalizm mi?*” adıyla Sol Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Birinci baskı, Kasım 1974]

Eriş Yayınları tarafından düzenlenmiştir, 2003.

erisyay@kurtuluscephesi.com
<http://www.kurtuluscephesi.com>
<http://www.kurtuluscephesi.net>
<http://www.kurtuluscephesi.org>

İÇİNDEKİLER

7	Sunuş
9	Anarşizm mi? Sosyalizm mi?
12	Bir – Diyalektik Yöntem
21	İki – Materyalist Teori
34	Üç – Proleter Sosyalizmi
62	<i>Açıklayıcı Notlar</i>

SUNUŞ

1905-06 kışında, Prens Peter Kropotkin'in izleyicilerinden olan Gürcistan'daki bir grup anarşist, Kafkasya'da, marksistlere karşı şiddetli bir ideolojik kampanyaya girişti. Bu grup, şimdi, Tbilisi olan Tiflis'te birkaç gazete yayınladı. Anarşistler, işçi sınıfı arasında hiç bir desteğe sahip değillerdi, ama sınıfdışı (*declassified*) ve küçük-burjuva gruplar arasında bazı başarılar elde ettiler.

Stalin, anarşistlere karşı "*Anarşizm mi? Sosyalizm mi?*" genel başlığı altında, Gürcüce bir dizi makale yazdı; bu kitapçık bu makalelerden oluşmaktadır.

İlk dört makale, Haziran-Temmuz 1906'da (20 Hazirandan 14 Tem-muza kadar), Tiflis'te, Josef Stalin'in ^[sayfa 7] yönetimi altında yayımlanan günlük bolşevik gazetesi *Akhali Çovreba*'da ("Yeni Yaşam") orijinal haliyle yayınlandı. Gazete yetkili makamlarca kapatıldığından dizi devam edemedi. Makaleler, Aralık 1906 ve Ocak

1907’de, biraz düzeltilmiş bir biçimde, 14 Kasım 1906’dan, Tiflis valisinin emriyle 8 Ocak 1907’de kapatılana kadar Tiflis’te yayınlanan haftalık bir sendika dergisi olan Akhali Droyeba’da (“Yeni Zamanlar”) yayınlandı. Editöre ait bir açıklamada şöyle deniyordu:

“Geçenlerde, Hizmet İşçileri Sendikası bize bir mektup yazarak, sosyalizm, anarşizm ve benzeri sorunlar üzerine makaleler yayınlamamızı önerdi. ... Diğer bazı yoldaşlar da aynı istekte bulunmuşlardı. Bu istekleri hoşnutlukla karşılıyor ve makaleleri yayınlıyoruz. Bu makalelere gelince, bazılarının, Gürcistan basınında zaten yayınlanmış olduğunu belirtmemiz gerekiyor, (ama yazarın elinde olmayan nedenlerden ötürü bunlar tamamlanmamışlardır). Gene de, bütün makalelerin tamamını yayınlamayı gerekli gördük ve yazardan, onları halkın daha iyi anlayacağı bir biçimde, yeniden yazmasını istedik ve o da bunu severek yaptı.”

Tiflis bolşevik günlük basınında dizilerin yayını sürdürüldü: bunlar, Şubat 1907’den –“aşırı eğilimi” yüzünden– 6 Mart 1907’de kapatılmasına kadar *Çveni Çovreba*’da (“Yaşamımız”) ve sonra da Nisan 1907’de *Dro*’da (“Zaman”) yayınlandı.

Ancak, dizi hiç bir zaman tamamlanamadı. 1907 ortalarında, Stalin, Bakü’ya gitmek üzere Tiflis’ten ayrıldı, birkaç ay sonra da orada tutuklandı. Eşyaları aranırken son bölümlere ait notları kaybolmuştur. [sayfa 8]

ANARŞİZM Mİ? SOSYALİZM Mİ?

ÇAĞDAŞ toplumsal hayatın odağı, sınıf mücadelesidir. Bu mücadele sırasında, her sınıfa, kendi ideolojisi yol gösterir. Burjuvazi, kendi ideolojisine, [şu] sözde *liberalizm*'e^[1] sahiptir. Proletarya da kendi ideolojisine sahiptir – bu, çok iyi bilindiği gibi, *sosyalizmdir*.

Liberalizme, bütün ve bölünmez bir şey olarak bakılmamalıdır: bu, burjuvazinin farklı tabakalarına tekabül eden farklı eğilimlere bölünmüştür.

Sosyalizm de, bütün ve bölünmez değildir: onun içinde de farklı eğilimler vardır.

Biz, burada, liberalizmi incelemeyeceğiz – bu görevi başka bir zamana bırakmak daha iyi olur. Okuyucuya, [sayfa 9] yalnızca

sosyalizmi ve onun eğilimlerini tanıtmak istiyoruz. Sanınız,, bunu daha ilginç bulacaktır.

Sosyalizm üç ana eğilime ayrılmıştır: *reform*, *anarşizm* ve *marksizm*.

Reformizm, (Bernstein^[2] ve diğerleri), sosyalizmi uzak bir hedef olarak görür, bundan öte bir şey değil, ve gerçekte sosyalist devrimi reddeder ve sosyalizmi banışçı araçlarla kurmayı amaçlar. Reformizm, sınıf mücadelesini değil, sınıf işbirliğini savunur. Bu reformizm, gün geçtikçe çürümekte, gün geçtikçe sosyalizme benzer [yanlarının] tümünü yitirmektedir ve bizce, bu makalelerde, sosyalizmi tanımlarken, [reformizmi] incelemenin hiçbir gereği yoktur.

Marksizm ve anarşizme gelince iş başkadır: her ikisi de, bugün, sosyalist eğilimler olarak kabul edilmektedir, her ikisi de birbirlerine karşı şiddetli bir mücadele vermektedirler, her ikisi de kendilerini, proletaryaya gerçek sosyalist doktrinler olarak sunmaya çalışmaktadırlar ve kuşkusuz, bu ikisinin incelenmesi ve karşılaştırılması, okuyucuya çok daha ilginç gelecektir.

Biz, “anarşizm” sözcüğü söylenince küçümseyerek başını çeviren, yukardan bir havayla elini sallayarak, “Neden bunun üzerinde vakit harcamalı? Hakkında konuşmaya bile değmez” diyenlerden değiliz. Bizce, böyle ucuz “eleştiriler” hafifliktir ve [hiç bir] yararı yoktu.

Biz, anarşistlerin “arkalarında yığınlar bulunmadığı, ve bu yüzden, pek tehlikeli olmadıkları” düşüncesiyle kendisini avutanlardan da değiliz. Bugün sorun, kimin, daha büyük ya da daha küçük “yığınlar” arkasından sürüklediği sorunu değildir; önemli olan doktrinin özüdür. Eğer anarşistlerin “doktrini” gerçeği yansıtıyorsa, o zaman açıktır ki, [anarşizm] kendine mutlaka bir yol açacak ve yığınlar kendi etrafında toplayacaktır. Ama, eğer geçersizse ve yanlış bir temel üzerine kurulmuşsa, çok [sayfa 10] devam edemeyecek ve ayakları havada kalacaktır. Ama anarşizmin geçersizliği kanıtlanmamıştır.

Bazı kişiler, marksizmin ve anarşizmin aynı ilkelere dayandığını ve aralarındaki anlaşmazlıkların yalnızca taktiklere ilişkin olduğunu sanırlar, öyle ki, bu kişilerin görüşüne göre, bir eğilimi diğerinin karşısına çıkartmak yanlışlıştır.

Bu, büyük bir hatadır. Biz, anarşistlerin, marksizmin gerçek

düşmanları olduğuna inanınız. Bunun sonucu olarak da, gerçek düşmanlara karşı gerçek bir mücadele verilmesi gerektiğini savunuruz. Bu nedenle, anarşistlerin “doktrinini” baştan sona incelemek ve bütün yönleriyle iyice değerlendirmek zorunludur.

Mesele şudur ki, marksizm ve anarşizm, her ikisi de, mücadele arenasına sosyalizm bayrağı altında girmelerine rağmen, bütünüyle farklı ilkeler üzerine kurulmuşlardır. Anarşizmin temel taşı, *bireydir*. [Anarşizmin] öğretilerine göre, [bireyin] kurtuluşu, yığınların, [yani] kolektif vücudun kurtuluşunun baş koşuludur. Anarşizmin öğretilerine göre, birey kurtulmadıkça, yığınların kurtulması olanaksızdır. Buna uygun olarak, sloganı, “Her şey birey için”dir. Oysa marksizmin temel taşı *yığınlardır*. [Marksizmin] öğretilerine göre, [yığınların] kurtuluşu, bireyin kurtuluşunun baş koşuludur. Yani, marksizmin öğretilerine göre, yığınlar kurtulmadıkça, bireyin kurtulması olanaksızdır. Buna uygun olarak, sloganı, “Her şey yığınlar için”dir.

Açıktır ki, burada, sadece taktikler üzerine anlaşmazlık değil, biri diğerini reddeden iki ilke bulunmaktadır.

Makalelerimizin amacı, bu iki karşıt ilkeyi yanyana koymak, marksizmi anarşizmle karşılaştırmak ve böylece herbirinin meziyetlerine ve kusurlarına ışık tutmaktır.

Tam burada, okuyucuya bu makalelerin planı [sayfa 11] hakkında bilgi vermek gerekir kanısındayız. Marksizmin bir tanımını ile [işe] başlayacağız, bu arada anarşistlerin marksizm üzerindeki görüşlerine değineceğiz, ondan sonra da anarşizmin eleştirisine geçeceğiz. Şöyle ki, diyalektik yöntemi, bu yöntem üzerine anarşistlerin görüşlerini, ve bizim eleştirimizi; materyalist teoriyi, anarşistlerin görüşünü ve bizim eleştirimizi (burada da sosyalist devrimi, sosyalist diktatörlüğü, asgari programı ve genel olarak taktikleri tartışacağız); anarşistlerin felsefesini ve bizim eleştirimizi; anarşistlerin sosyalizmini ve bizim eleştirimizi; anarşist taktikleri ve örgütlenmeyi açıklayacağız – ve sonuç olarak da vargılanımızı vereceğiz.

Küçük topluluk sosyalizminin savunucuları olan anarşistlerin, gerçek sosyalistler olmadığını kanıtlamaya çalışacağız.

Ayrıca, proletarya diktatörlüğünü reddettikleri sürece, anarşistlerin gerçek devrimciler de olmadıklarını kanıtlamaya çalışacağız...

Ve böylece, konumuzda ilerleyeceğiz. [sayfa 12]

BİR DİYALEKTİK YÖNTEM

“Dünyadaki her şey hareket halinde-
dir... Yaşam değişir, üretici güçler büyür,
eski ilişkiler çöker.”

KARL MARX

Marksizm, yalnızca sosyalizmin teorisi değil, bütün bir dünya görüşü, bir felsefi sistemdir. Marx'ın proleter sosyalizmi, [bunun] mantıki bir sonucudur. Bu felsefi sisteme, diyalektik materyalizm denir.

Bu yüzden, marksizmi yorumlamak, aynı zamanda, diyalektik materyalizmi yorumlamak anlamına gelir.

Bu sisteme neden diyalektik materyalizm adı verilmiştir?

Çünkü *yöntemi* diyalektik ve *teorisi* materyalisttir.

Diyalektik yöntem nedir?

Deniliyor ki, toplumsal yaşam sürekli hareket ve gelişme halindedir. Bu doğrudur: yaşama, değişmez ve [sayfa 13] durağan bir

şey gözü ile bakılmamalıdır; [yaşam] hiç bir zaman bir düzeyde kalmaz, sonsuz bir hareket, sonsuz bir yıkılış ve yaratılış süreci içindedir. Bu nedenle, yaşam her zaman *eski ve yeniyi, büyüyen ve öleni*, devrimci ve karşı-devrimci olanı içerir.

Diyalektik yöntem, bize, yaşama, gerçekte olduğu gibi bakmamız gerektiğini anlatır. Gördük ki, yaşam sürekli hareket halindedir; dolayısıyla yaşama, hareketi içinde bakmalı ve sormalıyız: yaşam nereye gidiyor? Gördük ki, yaşam sürekli bir yıkılış ve yaratılış görünümünü sunmaktadır; dolayısıyla yaşamı, yıkılış ve yaratılış süreci içinde incelemeli ve sormalıyız: yaşamda yıkılan nedir, yaratılan nedir?

Doğan ve günden güne gelişen yaşam, yenilemez, onun ilerlemesi engellenemez. Bu demektir ki, örneğin eğer proletarya bir sınıf olarak doğmuşsa ve günden güne büyüyorsa, *bugün* ne kadar zayıf ve sayıca az olursa olsun, uzun vadede zafere ulaşacaktır. Neden? Çünkü büyümekte, güç kazanmakta ve ileriye doğru yürümektedir. Öte yandan, yaşamda, eskiyen ve ölümüne yaklaşan şey, *bugün* dev bir gücü temsil etse de, kaçınılmaz olarak bir yenilgiye uğrayacaktır. Bu demektir ki, örneğin, eğer, toprak, burjuvazinin ayağının altından yavaş yavaş kayıyorsa, ve burjuvazi, her geçen gün daha çok geriye kayıyorsa, bugün ne kadar güçlü ve sayıca çok olursa olsun, uzun vadede yenilgiye uğrayacaktır. Niçin? Çünkü, bir sınıf olarak, çürümekte, güçsüzleşmekte, eskimekte ve yaşam için bir yük haline gelmektedir.

Bundan şu ünlü diyalektik önerme doğmuştur: gerçekten var olan her şey, *yani* gün geçtikçe büyüyen her şey akla uygundur, ve gün geçtikçe çürüyen her şey akla aykındır, dolayısıyla da yenilgiden kurtulamaz.

Örneğin: Geçen yüzyılın seksenlerinde, Rus devrimci aydınları arasında büyük bir anlaşmazlık patlak verdi. [sayfa 14] Popülistler, "Rusya'yı kurtarma" görevini yüklenecek temel gücün, kır ve kent küçük-burjuvazisi olduğunu iddia ediyorlardı. Marksistler onlara sordular: neden? Çünkü diye yanıtladı popülistler kır ve kent küçük-burjuvazisi, bugün çoğunluğu oluşturuyor ve üstelik yoksulluk ve sefalet içinde yaşıyorlar.

Buna marksistler cevap verdi: kır ve kent küçük-burjuvazisinin bugün çoğunluğu oluşturduğu ve gerçekten yoksul olduğu doğrudur, ama sorun bu mudur? Küçük-burjuvazi, uzun süreden beri

çoğunluğu oluşturmaktadır, ama bugüne kadar, proletaryanın yardımı olmaksızın, “özgürlük” mücadelesinde hiç bir inisiyatif göstermemiştir. Neden? Çünkü küçük-burjuvazi, bir sınıf olarak, büyümektedir; tam tersine, gün geçtikçe parçalanmakta ve burjuvaziye ve proletaryaya [dönüşerek] dağılmaktadır. Öte yandan, yoksulluk da, burada belirleyici önem taşımaz; kuşkusuz, “serseriler” küçük-burjuvaziden daha yoksuldur, ama hiç kimse, “Rusya’yı kurtarma” görevini yüklenebileceklerini söylemeyecektir.

Gördüğünüz gibi, sorun, bugün hangi sınıfın çoğunluğu oluşturduğu ya da hangi sınıfın daha yoksul olduğu değil, hangi sınıfın güç kazandığı ve hangisinin çürüdüğüdür.

Ve proletarya, durmadan büyüyen ve güç kazanan, toplumsal yaşamı ileri doğru iten ve bütün devrimci unsurları kendi etrafına toplayan tek sınıf olduğuna göre, ona, bugünkü hareketin temel gücü gözü ile bakmalı, onun saflarına katılmalı ve onun ilerici çabalarını, kendi çabalarımız olarak benimsemeliyiz.

İşte marksistler böyle cevap verdiler. Açıktır ki, marksistler, yaşama diyalektik açıdan bakarlarken, popülistler metafizik [yöntemle] tartışıyorlar – onlar toplumsal yaşamı, durağan kalan bir şey olarak betimliyordular. [sayfa 15]

Diyalektik yöntem, yaşamın gelişmesine işte böyle bakar.

Ama hareket vardır, hareket vardır. Proletaryanın ayağa kalkarak, silah depolarına hücum ettiği, ve irticaya karşı bir saldırıya giriştiği “Aralık Günleri”^[3] sırasında, toplumsal yaşamda hareket vardı. Ama, proletaryanın “banışçı” gelişme koşulları altında, tek tek grevler ve küçük sendikaların kurulması ile yetindiği daha önceki yılları hareketine de, toplumsal hareket adı verilmelidir

Açıktır ki, hareket farklı biçimlere bürünmektedir. Ve bu yüzden, diyalektik yöntem, hareketin iki biçimi olduğunu söyler evrimci ve devrimci [hareket].

İlerici unsurlar, günlük faaliyetlerini kendiliklerinden sürdürdükleri ve eski düzeni, küçük, *nicel* değişmelere uğrattıkları zaman, hareket evrimcidir.

Aynı unsurlar, birleştikleri, bir tek görüşle donandıkları ve eski düzeni yok etmek ve yaşamı *nitel* olarak değiştirmek, yeni bir düzen kurmak amacıyla düşman kampını süpürüp geçtikleri zaman, hareket devrimcidir

Evrim, devrimi hazırlar ve ona zemin yaratır; devrim, evrim

sürecini tamamlar ve onun daha ileri faaliyetini kolaylaştırır.

Doğada da benzer süreçler yer alır. Bilim tarihi göstermiştir ki, diyalektik yöntem, gerçekten bilimsel bir yöntemdir Astronomiden başlayıp, toplum bilime kadar her alanda, evrende hiç bir şeyin öncesiz ve sonsuz olmadığı, her şeyin değişip, her şeyin geliştiği düşüncesinin kanıtını buluruz. Ve bu demektir ki, diyalektiğin ruhu, zamanımız bilimine tümüne işlemiştir

Hareketin biçimlerine gelince, diyalektiğe göre küçük *nicel* değişikliklerin uzun dönemde *nitel* değişikliklere yol açacağı gerçeğine gelince – bu yasa, doğa tarihi için de, aynı ölçüde geçerlidir. Mendelejev’in, “unsurların devri çizelgesi” nicel değişikliklerden, nitel değişiklikler [sayfa 16] doğmasının doğa tarihinde ne büyük önem taşıdığını göstermektedir. Aynı şey, biyolojide, yeni-darvinizmin^[4] yerini almakta olan yeni-lamarkizm^[5] ile sergilenmektedir.

Friedrich Engels’in, *Anti-Dühring*’inde^[6] yeter derecede ışık tuttuğu diğer gerçekler hakkında bir şey söylemeyeceğiz.

Diyalektik yöntemin kapsamı işte budur.

ANARŞİSTLER, diyalektik yöntem ne gözle bakarlar?

Herkes bilir ki, Hegel^[7] diyalektik yöntemin babasıydı. Marx, bu yöntemi arındırdı ve geliştirdi. Anarşistler bunun farkındalar kuşkusuz. Hegel’in bir tutucu olduğunu biliyorlar, ve böylece, bundan yararlanarak, “restorasyonun” savunucusu diye Hegel’e şiddetli küfürler yağdıyorlar, büyük bir gayretle, “Hegel’in restorasyonun filozofu olduğunu ... mutlak biçimiyle bürokratik anayasacılığı övdüğünü, onun tarih felsefesindeki genel düşüncenin restorasyon döneminin felsefi eğilimine bağlı olduğunu ve ona hizmet ettiğini” ve vesaire vesaire, “kanıtlamaya” çalışıyorlar.^[8]

Ünlü anarşist Kropotkin,^[9] yapıtlarında aynı şeyleri “kanıtlamaya” çalışır. (Bkz: örneğin, *Bilim ve Anarşizm* adlı Rusça yapıtı.)^[10]

Bizim kropotkincilerimiz, Çerkezişvili’den^[11] Sh. G’ye^[12] kadar hepsi, bir ağızdan Kropotkin’in [söylediklerini] tekrarlıyorlar.

Gerçekten, kimse bu konuda onların söylediklerine karşı çıkmıyor; tam tersine, herkes, Hegel’in devrimci olmadığı görüşüne katılıyor. *Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi*^[13] adlı yapıtlarında, Hegel’in tarih görüşlerinin, halkın egemenliği düşüncesiyle esastan çeliştiğini herkesten önce kanıtlayanlar, Marx ve Engels’in kendileridir. Ama buna rağmen, anarşistler “kanıtlama” çabalanna devam ediyorlar

[sayfa 17] ve Hegel'in bir "restorasyon" savunucusu olduğunu "kanıt-lama" çabalarına, her geçen gün devam etmeyi gerekli sayıyorlar. Bunu niçin yapıyorlar? Muhtemelen, bu yolla Hegel'i gözden dü-şürmek ve okuyucularına "gerici" Hegel'in yönteminin de "iğrenç" olduğunu ve bilimsel [sayılamayacağı] sanısını vermek için.

Anarşistler bütün bununla diyalektik yöntemi çürütebilece-lerini sanıyorlar.

Biz iddia ediyoruz ki, bu yolla kendi cehaletlerinden başka hiç bir şeyi kanıtlayamazlar. Pascal^[14] ve Leibnitz^[15] devrimci değil-lerdi, ama keşfettikleri matematiksel yöntem, bugün bilimsel bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Mayer^[16] ve Helmholtz^[17] dev-rimci değillerdi, ama fizik alanındaki buluşları bilimin temeli olmuş-tur. Lamarck ve Darwin de devrimci değillerdi, ama onların evrimci yöntemi biyoloji bilimini ayakları üstüne oturmuştur... O halde, tutuculuğuna rağmen, Hegel'in diyalektik yöntem denen bilimsel bir yöntem bulmayı başardığı neden kabul edilmesin?

Hayır, *bu yolla*, anarşistler kendi cehaletlerinden başka bir şey kanıtlayamazlar.

Devam edelim. Anarşistlerin görüşüne göre, "diyalektik me-tafiziktir", ve onlar, "bilimi metafizikten, felsefeyi ilahiyattan kurtar-mak istediklerine göre", diyalektik yöntemi reddetmektedirler.^[18]

Ah bu anarşistler! "Kendi günahları için başkasına kabahat bulmak" diye bir deyim vardır. Diyalektik, metafiziğe karşı mücadele içinde olgunlaşmış ve bu mücadele içinde ün kazanmıştır; ama anarşistlere göre diyalektik metafiziktir!

Diyalektik bize dünyadaki hiç bir şeyin öncesiz ve sonsuz olmadığını, dünyadaki her şeyin geçici ve değışken olduğunu anlatır; doğa değışir, toplum değışir, alışkanlıklar ve gelenekler değışir, adalet kavramları değışir, [sayfa 18] gerçeğın kendisi değışir – işte bu-nun için diyalektik, her şeye eleştirici [bir gözle] bakar; işte bunun için değışmez olarak konan bir gerçeğın varlığını yadsır. Bunun so-nucu olarak, "bir kere keşfedilince, sadece ezberlenmesi gereken" soyut, "dogmatik sözleri" de reddeder.^[19]

Oysa, metafizik, bize tümüyle farklı bir şey anlatmaktadır. Onun açısından dünya öncesiz ve sonsuz ve değışmez bir şeydir,^[20] bir kimse veya bir şey tarafından ilk ve son olarak belirlenmiştir – işte bunun için, metafizikçiler, "öncesiz ve sonsuz adaleti" veya "değışmez gerçeğı" ağızlarından düşürmezler.

Anarşistlerin “babası” Proudhon,^[21] dünyada, gelecekteki toplumun temeli olma işini görecek *ilk ve son olarak belirlenmiş değişmez bir adalet* bulunduğunu söyler. İşte bunun için Proudhon’a metafizikçi denmektedir. Karl Marx, Proudhon’a karşı, diyalektik yöntem yardımıyla savaştı ve dünyadaki her şey değiştiğine göre, “adaletin” de değişmesi gerektiğini ve dolayısıyla “değişmez adaletin” sadece metafizik saçmalık olduğunu kanıtladı.^[22] Oysa metafizikçi Proudhon’un Gürcü çömezleri, “Marx’ın diyalektiği metafiziktir” diye tekrarlamaya devam ediyorlar!

Metafizik, örneğin, “bilinmez”, “kendi içinde şey” gibi çeşitli bulanık dogmalar kabul eder ve uzun vadede yavan bir ilahiyata dönüşür. Proudhon ve Spencer’in^[23] tersine, Engels, diyalektik yöntem yardımıyla, bu dogmalara karşı savaştı,^[24] ama anarşistler –Proudhon ve Spencer’in öğretilileri– bize diyorlar ki, Proudhon ve Spencer bilim adamlarıdır, Marx ve Engels de metafizikçidirler!

İkisinden biri: ya anarşistler kendilerini aldatıyorlar ya da ne dediklerini bilmiyorlar.

Her halde, kuşku yok ki, anarşistler, Hegel’in *metafizik* sistemiyle onun *diyalektik* yöntemini birbirine karıştırıyorlar. Hegel’in değişmeyen düşünceye dayanan ^[sayfa 19] *felsefi sisteminin* baştan sona kadar *metafizik* olduğunu söylemeye bile gerek yok. Ama Hegel’in, bütün değişmez düşünceleri reddeden *diyalektik yönteminin* baştan sona kadar *bilimsel ve devrimci* olduğu da açıktır.

İşte bunun için, eleştirilerinde, Hegel’in metafizik sistemini yerin dibine batıran Karl Marx, aynı zaman. da, onun diyalektik yöntemini övmüştür. [Bu yöntem] Marx’ın dediği gibi “hiç bir ekleme gerektirmez ve özünde eleştirici ve devrimcidir”.^[25]

İşte bunun için, Engels, Hegel’in yöntemiyle, onun sistemi arasında büyük bir fark görmektedir. “Her kim esas ağırlığı hegelci *sisteme* verirse, her iki alanda da epeyce tutucu olabilir; her kim diyalektik yöneme temel nokta gözü ile bakarsa, hem siyasette, hem dinde, en aşırı muhalefete mensup olabilir.”^[26]

Anarşistler, bu farkı göremiyorlar ve düşüncesizce, “diyalektik, metafiziktir” diye iddia ediyorlar.

Devam edelim. Anarşistler, diyalektik yöntemin, “kurnazca laf kalabalığı”, “bir safсата yöntemi”, “mantık perendeleri”^[27] olduğunu, “bu yöntem yardımıyla hem gerçeğin, hem de yalanın aynı kolaylıkla kanıtlandığını”^[28] söylüyorlar.

Böylece, anarşistlerin görüşüne göre, diyalektik yöntem hem gerçeği, hem yalanı kanıtlamaktadır.

İlk bakışta, anarşistlerin öne sürdüğü suçlamanın bir temeli varmış gibi görünebilir. Örneğin, Engels'in metafizik yöntemin izleyicileri hakkında neler söylediğine kulak verelim:

“O şöyle konuşur: Evet evet, hayır hayır, çünkü bunun ötesinde olan her şeyden, şeytanlık gelir. Ona göre, bir şey, ya vardır, ya yoktur; bir şey, aynı zamanda, hem kendisi, hem de başka bir şey olamaz. Olumlu ve olumsuz, birbirlerinin dışındadırlar.”^[29]

Anarşistler öfkeyle bağırıyorlar: nasıl olur bu? Bir ^[sayfa 20] şeyin aynı zamanda hem iyi, hem kötü olması mümkün müdür? Bu “safсата”dır, “sözcüklerle oynamaktır”, ve bu durum “gerçeği ve yalanı aynı kolaylıkla kanıtlamak istediğinizi” ortaya koymaktadır!...

Ama sorunun özüne girelim.

Bugün, biz, bir demokratik cumhuriyet istiyoruz. Demokratik cumhuriyetin bütün yönleriyle iyi olduğunu, ya da kötü olduğunu söyleyebilir miyiz! Hayır, söyleyemeyiz! Neden? Çünkü, demokratik cumhuriyet, sadece bir yönüyle, feodal sistemi yıkacağı için iyidir; ama öte yandan burjuva sistemini güçlendireceği için kötüdür. Bu yüzden biz şöyle deriz: Demokratik cumhuriyet, feodal sistemi yıktığı ölçüde iyidir –ve biz onun uğruna savaşıyoruz; ama burjuva sistemini güçlendirdiği ölçüde kötüdür– ve biz ona karşı savaşıyoruz.

O halde, aynı demokratik cumhuriyet, aynı zamanda, hem “iyi”, hem “kötü” olabilir – hem “evet”, hem “hayır”dır.

Aynı şey, proletaryayı güçlendirdiği ölçüde “iyi” olan ve ücret sistemini güçlendirdiği ölçüde “kötü” olan sekiz saatlik işgünü için de söylenebilir.

Engels, diyalektik yöntemi yukarıda aktardığımız sözcüklerle nitelendirdiği zaman, işte bu türden *gerçekleri* gözönünde tutuyordu.

Oysa, anarşistler bunu anlayamıyorlar ve kesinlikle açık bir düşünce, onlara bulanık bir “safсата” gibi geliyor.

Kuşkusuz anarşistler, bu *gerçekleri* görüp görmemekte serbestirler, kumsaldaki kumları bile görmezlikten gelebilirler – bunu yapmaya pekala hakları vardır. Ama anarşizmden farklı olarak, yaşama gözlerini kapatarak bakmayan, yaşamın nabzını elinde tutan ve açıkça: yaşam değiştiğinden ve hareket halinde olduğundan, yaşamdaki her olgu iki eğilime sahiptir – olumlu bir [eğilim] ve

[sayfa 21] olumsuz bir [eğilim]; ilkini savunmalı, ikincisini reddetmeliyiz, diyen diyalektik yöntemi işin içine katmalarına ne gerek var?

Biraz daha ilerleyelim. Anarşistlerin görüşüne göre, “Diyalektik gelişme, felaketle sonuçlanan bir gelişmedir, öyle ki, bununla, önce geçmiş kökünden yıkılır ve sonra da gelecek [bundan] oldukça bağlantısız bir biçimde kurulur.. ..Cuvier’in^[30] afetleri, bilinmeyen nedenlere bağlıydı, ama, Marx’ın ve Engels’in felaketlerini diyalektik doğurur.”^[31]

Bir başka yerde, aynı yazar şöyle yazıyor: “Marksizm darvinizme dayanır ve onu eleştirisiz kabul eder.”^[32]

Dikkat edin buna!

Cuvier, Darwin’in evrim teorisini reddeder, yalnızca afetlerin varlığını kabul eder ve afetler “*bilinmeyen nedenlerden doğan*” *beklenmeyen* kanşıklıklardır. Anarşistler, marksistlerin Cuvier’in görüşüne sarıldığını ve *darwinizmi* tanımadığını söylerler.

Darwin, Cuvier’in afetlerini reddeder, tedrici evrimi kabul eder. Ama aynı anarşistler, “marksizmin darvinizme dayandığını ve onu eleştirisiz kabul ettiğini”, yani marksistlerin Cuvier’in *afetlerini* tanımadıklarını söylerler.

Kısacası, anarşistler, marksistleri, Cuvier’in görüşlerine sarılmakla suçlamakta ve aynı zamanda da Cuvier’in değil de, Darwin’in görüşlerine sarıldıkları için kınamaktadırlar.

İşte size anarşi! Çavuşun dulu kendini dövdü diye bir söz vardır. Açıktır ki, *Nobat*’nin 8. sayısındaki Sh. G. 6. sayıdaki Sh. G.’nin ne dediğini unutmuş.

Hangisi doğru – 8. sayısı mı, 6. sayısı mı?

Gerçeklere dönelim. Marx der ki: “gelişmelerinin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri, o günkü üretim ilişkileriyle –ya da aynı şeyin hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkileriyle– [sayfa 22] çatışmaya girerler. ... O zaman bir toplumsal devrim dönemi başlar.” Ama, “hiç bir toplumsal düzen, içerebileceği bütün üretici güçler gelişmeden, asla yok olmaz.”^[33]

Eğer Marx’ın bu tezini çağdaş toplumsal yaşama uygularsak, *toplumsal* nitelik taşıyan bugünkü üretici güçlerle, *özel* nitelikteki, ürünü mal edinme biçimi arasında, sosyalist devrimle sonuçlanması gereken temel bir çatışma olduğunu göreceğiz.^[34]

Gördüğümüz gibi, Marx ve Engels’in görüşüne göre, devrim, Cuvier’in “bilinmeyen nedenlerinden” değil, “üretici güçlerin ge-

lişmesi” adı verilen çok kesin ve köklü toplumsal nedenlerden doğar.

Gördüğünüz gibi, Marx ve Engels’in görüşüne göre, devrim, Cuvier’ in düşündüğü gibi *beklenmeyen bir biçimde* değil, ancak üretici güçler yeter derecede olgunlaştığı zaman gelir.

Açıktır ki, Cuvier’in afetleriyle, Marx’ın diyalektik yöntemi arasında ortak hiç bir şey yoktur.

Öte yandan, darvinizm, yalnızca Cuvier’in afetlerini reddetmekle kalmaz, gelişmenin, devrimi de içeren, diyalektik yönden kavranmasını da reddeder; oysa, diyalektik yöneme göre, evrim ve devrim, nicel ve nitel değişmeler, aynı hareketin zorunlu iki biçimidir.

Açıktır ki, “Marksizmin ... darvinizmi eleştirisiz kabul ettiğini” iddia etmek de yanlıştır.

Böylece, *Nobati*’nin, her iki halde de, hem 6. sayıda, hem de 8. sayıda yanılmış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Son olarak, anarşistler, bizi kınayarak şöyle diyorlar: “Diyalektik ... kişinin kendi dışına çıkmasına ya da atlamasına, ya da kendi üstünden atlamasına hiç olanak vermez.”^[35]

İşte bu, gerçeğin ta kendisi, Anarşist Baylar! Bu konuda kesinlikle haklısınız, aziz beylerim. Diyalektik yöntem gerçekten de böyle bir olanak sağlamıyor. Ama ^[sayfa 23] neden? Çünkü “kendi dışına atlamak, ya da kendi üstünden atlamak” vahşi keçilere göre bir harekettir; oysa diyalektik yöntem insanlar için yaratılmıştır.

İşin sırn budur!...

İşte anarşistlerin diyalektik yöntem konusundaki görüşleri genel olarak bunlardır.

Açıktır ki, anarşistler, Marx ve Engels’in diyalektik yöntemini anlayamıyorlar; kendilerine göre bir diyalektik uydurmuşlar, ve işte bu diyalektiğe karşı böyle amansızca savaş veriyorlar.

Yapabileceğimiz tek şey, bu manzaraya baktıkça gülmektir, çünkü insan, kendi tasarladığı şey ile savaşan, kendi bulduklarını yere çalan ve bu arada da muhaliflerini yere çaldığını hararetle iddia eden birini gördüğü zaman gülmekten kendini alamıyor. ^{[sayfa}

24]

İki MATERYALİST TEORİ

“İnsanların varlığını belirleyen şey, onların bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklardır.”

KARL MARX

Diyalektik yöntemin ne olduğunu şimdiden biliyoruz.

Materyalist teori nedir?

Dünyadaki her şey değişir, yaşamdaki her şey gelişir, ama bu değişiklikler *nasıl* oluşur, bu gelişme *hangi biçimde* ilerler?

Örneğin, biliyoruz ki, yeryüzü, bir zamanlar, akkor halinde, kızgın bir kütle idi; sonra yavaş yavaş soğudu, bitkiler ve hayvanlar ortaya çıktı, hayvanlar aleminin gelişmesini, belirli bir maymun türünün ortaya çıkması izledi ve bütün bunların ardından insan ortaya çıktı.

Doğa, genel çizgileriyle, işte böyle gelişti. [sayfa 25]

Gene biliyoruz ki, toplumsal yaşam da durağan kalmadı. İnsanların ilkel komünizme dayanarak yaşadıkları bir dönem vardı. O dönemde, [insanlar] geçimlerini ilkel avlanma ile sağlıyorlar; ormanlarda dolaşıyorlar ve yiyeceklerini bu yolla elde ediyorlardı. Bir zaman geldi ki, ilkel komünizmin yerini anaerkil toplum aldı, [bu toplumda] insanlar, gereksinmelerini esas olarak ilkel tarım aracılığıyla karşılıyorlardı. Daha sonra, anaerkil toplumun yerini, ataerkil toplum aldı, [bu toplumda] insanlar, geçimlerini esas olarak sığır yetiştiriciliğiyle sağlıyorlardı. Ataerkil toplumun yerini, sonraları, köleci düzen aldı, [bu düzende] insanlar geçimlerini nispeten daha gelişmiş tarım aracılığıyla sağladılar. Köleci düzeni feodalizm izledi ve, bütün bunlardan sonra da, burjuva düzen geldi.

Toplum, genel çizgileriyle işte böyle gelişti. Evet, bütün bunlar çok iyi biliniyor ... Ama bu gelişme *nasıl* oldu? “Doğanın” ve “toplumun” gelişmesine sebep olan bilinç midir, yoksa, tam tersine, bilincin gelişmesine sebep olan “doğanın” ve “toplumun” gelişmesi midir?

İşte materyalist teori, soruyu böyle koyar.

Bazıları der ki, “doğa” ve “toplumsal yaşam”dan önce, sonradan onların gelişimine temel teşkil eden, evrensel bir düşünce vardır, öyle ki, “doğa” ve “toplumsal yaşam” olgularının gelişmesi, deyim yerindeyse, dış biçimdir, evrensel düşüncenin gelişmesinin sadece bir ifadesidir.

İşte, örneğin, zamanla birkaç eğilime bölünen *idealistlerin* doktrini böyledir.

Daha başkaları ise derler ki, ta baştan beri, dünyada, karşılıklı olarak birbirlerini yadsıyan iki güç vardır – düşünce ve madde, bilinç ve varlık; ve buna uygun olarak, olgular da iki kategoriye bölünmüştür – düşüncel ^[sayfa 26] ve maddi, [bunlar] birbirlerini yadsırlar, birbirleriyle çarpışırlar, öyle ki, doğa ve toplumun gelişmesi düşüncel ve maddi olgular arasında sürekli bir mücadeledir.

Örneğin, zamanla idealistler gibi birkaç eğilime bölünen ikicilerin (*dualist*) doktrini de işte böyledir.

Materyalist teori, hem ikiciliği, hem de idealizmi kesinlikle reddeder.

Kuşkusuz, dünyada hem düşüncel, hem de maddi olgular vardır, ama bu, bunların birbirlerini yadsıdıkları anlamına gelmez. Tam tersine, düşüncel ve maddi yanlar, aynı doğanın ya da toplu-

mun iki farklı biçimidir. Biri olmaksızın ötekini kavrayamazsınız; bunlar, birlikte vardır, birlikte gelişirler, ve dolayısıyla birbirlerini yadsıdıklarını düşünmemiz için bir neden yoktur.

Böylece, ikicilik denen şeyin geçersiz olduğu ortaya çıkar.

Maddi ve düşüncel – iki farklı biçimde ifade edilen tek ve bölünmez bir doğa; maddi ve düşüncel – iki farklı biçimde ifade edilen tek ve bölünmez bir toplumsal yaşam: işte, doğanın ve toplumsal yaşamın gelişmesine böyle bakmalıyız.

İşte, materyalist teorinin birciliği (*monism*) böyledir.

Materyalist teori, aynı zamanda, idealizmi de reddeder.

Gelişimi sırasında, düşüncel yanın ve genel olarak bilincin, maddi yandan önce geldiğini düşünmek yanlıştır. Dıştaki “ölü” doğa denen şey, daha hiç canlı yokken de vardı. İlk canlının hiç bilinci yoktu; yalnızca *uyartılma yeteneğine* ve *duyunun* ilk belirtilerine sahipti. Daha sonra, hayvanlar, organizmalarının ve sinir sistemlerinin yapısına uygun olarak, tedricen duyu güçlerini geliştirdiler, bu da yavaş yavaş *bilince* dönüştü. Eğer maymun hep dört ayağının üzerinde yürümüş, hiç arka ^[sayfa 27] ayakları üzerine kalkmamış olsaydı, onun torunu insan da, akciğerlerini ve ses tellerini özgürce kullanamayacak, ve bu yüzden de konuşamayacaktı; ve bu, bilincinin gelişmesini esaslı olarak geciktirecekti. Veya bir başka biçimde koyarsak, eğer maymun, arka ayakları üzerinde ayağa kalkmamış olsaydı, onun torunu insan da, hep dört ayak üzerinde yürümek, aşağı bakmak, izlenimlerini aşağıdan edinmek zorunda kalacaktı; yukarıya ve çevreye bakamayacak, dolayısıyla da beyni, dört ayaklı hayvanlarınkinden daha fazla bir izlenim edinemeyecekti. Bütün bunlar, insan bilincinin gelişmesini, esaslı biçimde geciktirmiş olacaktı.

Böylece, bundan, bilincin gelişimi için belirli bir organizma yapısının ve sinir sisteminin gelişiminin gerekli olduğu çıkar.

Böylece, bundan, dış koşulların gelişiminin, maddi yanın gelişiminin, bilincin gelişiminden önce geldiği çıkar: önce dış koşullar değişir, önce maddi yan değişir, sonra da buna uygun olarak düşüncel yan değişir.

Böylece, doğanın gelişme tarihi, idealizm denen şeyi kesinlikle çürütür.

İnsan toplumunun gelişme tarihi için de, aynı şey söylenmelidir.

Tarih gösteriyor ki, eğer insanlar, farklı zamanlarda, farklı düşünceler ve isteklerle doluyorsa, bunun nedeni, insanların, gereksinmelerini karşılamak için doğayla, değişik zamanlarda, değişik yollarla savaşmaları ve buna uygun olarak da iktisadi ilişkilerinin farklı biçimlere bürünmesidir. Bir zamanlar, insanlar, doğayla, ilkel komünizm temeli üzerinde, kolektif olarak savaşlırdı; o zamanlar, onların mülkiyeti, komünist mülkiyetti, ve bu yüzden, o zamanlar, “benim” ile “senin” arasında hemen hemen hiç bir ayırım gözetilmiyordu, bilinçleri komünist nitelik taşıyordu. Öyle bir zaman geldi ki, “benim” ile [sayfa 28] “senin” arasındaki ayırım, üretim sürecinin içine işledi ve mülkiyet, özel, bireyci bir niteliğe büründü. Bu yüzden de insanın bilinci, özel mülkiyet duygularıyla doldu. Ondan sonra da üretimin tekrar toplumsal bir nitelik kazandığı ve dolayısıyla, mülkiyetin de yakında toplumsal bir nitelik kazanacağı yeni bir dönem, yani içinde bulunduğumuz dönem geldi – ve işte bunun içindir ki, insanların bilinci yavaş yavaş sosyalizm ile doluyor.

İşte basit bir örnek. Ufak bir işliğe (atölyeye) sahip olan bir ayakkabıcıyı ele alalım. Ama bu adam büyük ayakkabı fabrikatörlerinin rekabetine dayanamayarak işliğini kapamış ve örneğin Tiflis’te Adelhanov’un ayakkabı fabrikasında bir işe girmiş olsun. Adelhanov’un fabrikasına sürekli bir biçimde ücretli işçi olmak düşüncesiyle değil, biraz para artırmak, işliğini tekrar açmasını sağlayacak küçük bir sermaye biriktirmek amacıyla girmiştir. Gördüğünüz gibi bu ayakkabıcı, toplumsal durumu ile, *şimdiden* proleterdir, ama bilinci ile *hâlâ* proleter değildir, tümüyle küçük-burjuvadır. Bir başka deyişle, bu ayakkabıcı, *daha şimdiden* küçük-burjuvalık durumunu yitirmiştir, [bu durum] yokolup gitmiştir; ama onun küçük-burjuva bilinci *daha* yok olmamış, gerçek durumunun gerisinde kalmıştır.

Açıktır ki, burada, [yani] toplumsal yaşamda da, önce dış koşullar değişir, önce insanların koşulları değişir ve sonra da buna uygun olarak bilinçleri değişir.

Ama, biz, ayakkabıcımıza dönelim. Bildiğimiz gibi, biraz para artırmaya ve işliğini yeniden açmaya niyetlenmektedir. Bu proleterleşmiş ayakkabıcı, çalışmaya devam eder, ama para artırmanın çok güç bir iş olduğunu görür, çünkü kazandığı, geçimine ancak yetmektedir. Üstelik, özel bir işlik açmanın öyle pek çekici olmadığını da görür: bina ve eklentileri için ödemek zorunda olduğu kira,

alıcıların kaprisleri, para darlığı, büyük ayakkabı [sayfa 29] fabrikatörlerinin rekabeti ve benzer dertler – özel zanaatçının kafasını kurcalayan sıkıntılar işte bunlardır. Öte yandan, proletarya, böyle endişelerden nispeten kurtulmuştur; alıcılarla veya bina ve eklentilerinin kirasını ödeme zorunluğuyla kendini sıkıntıya sokmamaktadır. Her sabah fabrikaya gider, akşamleyin de “sakin kafayla” evine döner ve cumartesi günleri aynı sükunetle “ücretini” cebine atar. Burada, ilk kez ayakkabıcımızın küçük-burjuva hayalleri dağılır; burada, ilk kez, onun ruhunda proleter özlemler uyanır.

Zaman geçer, ve ayakkabıcımız görür ki, parası en temel gereksinmelerini bile karşılamaya yetmemektedir, ve ücretlerdeki bir artışa müthiş ihtiyacı vardır. Aynı zamanda, işçi arkadaşlarının sendikalar ve grevlerden söz ettiğini duyar. Ayakkabıcımız, bu noktada, koşullarını iyileştirmek için, kendine bir işlik açmanın değil, patronlarla savaşmanın gerekli olduğunu anlar. Sendikaya katılır, grev hareketine girer ve kısa sürede sosyalist düşüncelerle dolar.

...

Böylece, *uzun vadede*, ayakkabıcının maddi koşullarındaki bir değişikliği, bilincindeki bir değişiklik izlemiştir: önce maddi koşullar değişmiş ve bir süre sonra da, buna uygun olarak, bilinci değişmiştir.

Sınıflar hakkında ve bir bütün olarak toplum hakkında da aynı şey söylenebilir.

Toplumsal yaşamda da önce dış koşullar değişir, önce maddi koşullar değişir, sonra buna uygun olarak da insanların düşünceleri, alışkanlıkları, gelenekleri ve dünya görüşleri değişir. İşte bu yüzden Marx şöyle der: “İnsanların varlıklarını belirleyen şey, bilinçleri değildir, tam tersine, bilinçlerini belirleyen, toplumsal varlıklardır.”^[36]

Eğer maddi yana, dış koşullara, oluşa ve aynı türden olgulara öz dersek, düşüncel yana, bilince ve aynı türden olgulara *biçim* diyebiliriz. Böylece, şu ünlü [sayfa 30] materyalist önerme doğar: Gelişme süreci sırasında, öz biçimden önce gelir, biçim özün gerisinde kalır.

Ve, Marx'ın görüşüne göre, iktisadi gelişme, toplumsal hayatın “maddi temeli”, *özü*; hukuki-siyasi ve dini-felsefi gelişme de, bu özün “ideolojik biçimi”, “üst yapısı” olduğuna göre, Marx, bundan şu sonucu çıkarır: “İktisadi temelin değişmesiyle, geniş üstyapının tamamı, *az ya da çok bir hızla*, biçim değiştirir.”^[37]

Kuşkusuz, Marx'ın görüşüne göre, bu, Sh. G'nin sandığı gibi, biçim olmaksızın öz olabileceği anlamına gelmez.^[38] Biçim olmaksızın öz olanaksızdır, ama kastedilen şey, belli bir biçimin, özün gerisinde kalması nedeniyle, bu öze asla *tamamen* uymaması; ve bunun için yeni özün bir süre kendini eski biçimle örtmek “zorunda olması” ve bunun, aralarında bir çatışmaya yol açmasıdır. Örneğin, zamanımızda ürünün mal edinilme biçimi, *özel* nitelik taşır [ve bu,] üretimin toplumsal özüne uymaz. Günümüzdeki toplumsal “çatışmanın” temeli budur.

Öte yandan, bilincin, oluşun bir biçimi olduğu düşüncesi, niteliği bakımından bilincin de madde olduğu anlamına gelmez. *Bu*, ancak, teorileri, Marx'ın materyalizmiyle esastan çelişen ve Engels'in *Ludwig Feuerbach*'da haklı olarak alay ettiği (Büchner ve Moleschott^[39] gibi) kaba materyalistlere ait bir görüştür. Marx'ın materyalizmine göre, bilinç ve oluş, düşünce ve madde, genel bir deyişle, doğa veya toplum adı verilen aynı olgunun farklı iki biçimidir. Dolayısıyla birbirlerini yadsımazlar;* bir ve aynı olgu da değildir. Anlatılmak istenen tek şey, doğanın ve toplumun gelişmesinde, bilinçten, yani kafalanımızda oluşan şeyden önce, buna ilişkin maddi bir değişikliğin, yani bizim dışımızda oluşan şeylerin geldiğidir. [sayfa 31] Her belirli maddi değişikliğin ardından, ergeç buna uygun bir düşüncel değişiklik gelir.

Bize, pekala denecektir, belki de bu, doğa ve toplum tarihine uygulanmış biçimiyle doğrudur. Ama, nasıl oluyor da kafamızda, aynı zamanda farklı kavramlar ve düşünceler doğabiliyor. Şu dış koşullar denen şey, gerçekten var mıdır, yoksa, var olan sadece bu dış koşullara ait kavramlarımız mıdır? Ve eğer dış koşullar varsa, ne dereceye kadar algılanabilir ve kavranabilir?

Bu konuda, materyalist teori, kavramlarımızın, “egomuzun”, ancak “egomuz” üzerinde izlenimler yaratan dış koşullar var olduğu sürece var olduğunu söyler. Her kim düşünmeden kavramlarımızdan başka bir şeyin var olmadığını söylerse, bütün dış koşulların varlığını yadsımak zorundadır, dolayısıyla da diğer insanların varlığını yadsıması, yalnızca kendi “egosunun” varlığını kabul etmesi gerekir

* Bu, biçim ve öz arasında bir çatışma olduğu düşüncesiyle çelişmez. Sorun şudur: çatışma genel olarak öz ile biçim arasında değildir, ama yeni bir biçim arayan ve bu yönde çaba gösteren yeni öz ile eski biçim arasındadır.

– ki bu da, saçmadır ve bilimin ilkeleriyle kesinlikle çelişmektedir.

Dış koşulların gerçekte var olduğu açıktır. Bu koşullar bizden önce de vardı ve bizden sonra da var olacaktır; ve bilincimizi ne denli sık ve ne denli kuvvetle etkilerlerse, o kadar kolay algılanabilir ve kavranabilir hale gelirler.

Farklı kavram ve düşüncelerin kafamızda *aynı zamanda* nasıl doğdukları sorununa gelince, burada, doğa ve toplum tarihinde yer alan şeylerin kısa bir tekrarnın bulunduğu gözlemlemek durumundayız. Bu durumda da, bizim dışımızdaki nesne, bizim onu kavramamızdan önce gelir; bu durumda da, kavramımız, biçim, nesnenin gerisinde –özün gerisinde– kalır. Bir ağaca baktığım ve onu gördüğüm zaman, bu, ancak, bu ağacın benim kafamda bir ağaç kavramının uyanmasından da önce var olduğunu ortaya koyar; yani kafamda [kendisine] tekabül eden kavramı yaratan bu ağaçtır. [sayfa 32]

İşte, Marx'ın materyalist teorisinin özü kısaca budur. İnsanlığın pratik faaliyetleri açısından materyalist teorisinin taşıdığı önem hemen anlaşılabilir.

Eğer, *ilk önce* iktisadi koşullar değişiyor ve insanların bilinci, *daha sonraları* buna uygun olan bir değişmeye uğruyorsa, açıktır ki, belirli bir ülkünün temellerini, insanların kafalarında, hayallerinde değil, iktisadi gelişmenin koşullarında aramalıyız. İktisadi koşulları görmezlikten gelen ve onların gelişmesine dayanamayan bütün ülküler yararsızdır ve kabul edilemezler.

Materyalist teoriden çıkan ilk pratik sonuç budur. Eğer insanların bilinci, alışkanlıkları ve gelenekleri, dış koşullarla belirleliyorsa, eğer uygun olmayan hukuki ve siyasi biçimler, iktisadi bir öze dayanıyorlarsa, halkın gelenek ve alışkanlıklarında ve siyasi sisteminde köklü bir değişiklik yaratabilmek için, iktisadi ilişkilerde, köklü bir değişiklik doğmasına yardım etmemiz gerektiği açıktır.

Bu konuda, Karl Marx, şöyle diyor. “Materyalizm ile,... sosyalizm arasındaki zorunlu karşılıklı bağlantıyı anlamak için çok büyük bir kavrayışa gerek yok. Eğer insan, bütün bilgisini, algılarını vb. duyu aleminden kuruyorsa... o zaman, bundan, onda gerçek insanlığı tadacağı ve kendisi bizzat insanlığı tanıyacağı deneysel bir dünyanın buna göre düzenlenmesi sorunu olduğu sonucu çıkar. Eğer insan, materyalist anlamda değil de, yani şundan ya da bundan sakınma yeteneğinin olumsuz gücü nedeniyle değil de, kendi ger-

çek kişiliğini ortaya koyarak olumlu güç nedeniyle özgürse, o zaman, bireyleri suçlarından dolayı cezalandırmak yerine, topluma karşı suç üreten yerleri ortadan kaldırmak gerekir. ... Eğer insan koşullar tarafından biçimlendiriliyorsa, o zaman, koşullar, insanca biçimlendirilmelidir.”^[40]

Materyalist teoriden çıkartılacak ikinci pratik sonuç [sayfa 33] budur.

MARX ve Engels’in materyalist teorileri üzerine anarşistlerin görüşleri nelerdir?

Diyalektik yöntem, Hegel’den kaynaklanmışken, materyalist teori, Feuerbach materyalizminin daha da gelişmesidir. Anarşistler bunu çok iyi bilmektedirler. Ve Hegel ve Feuerbach’ın teorilerindeki eksikliklerden yararlanarak, Marx ve Engels’in diyalektik materyalizmini gözden düşürmeye çalışmaktadırlar. Hegel’e ve diyalektik yöneme değinirken, anarşistlerin bu hilelerinin kendi cehaletlerinden başka bir şey kanıtlamadıklarını görmüştük, Feuerbach’a ve materyalist teoriye saldırıları için de aynı şey söylenmelidir.

Örneğin, anarşistler, kendilerine son derece güvenerek bize şöyle diyorlar: “Feuerbach, bir kamutanncı (*pantheist*) idi...” , o, “insanı tanılaştırmıştı...” ,^[41] “Feuerbach’ın görüşüne göre insan yediğinden ibarettir...” ve bundan, Marx, aşağıdaki sonucu çıkarmıştır: “Bunun sonucu olarak, esas ve birincil olan, iktisadi koşullardır.”^[42]

Gerçekten de, Feuerbach’ın kamutanncılığı, insanı tanılaştırması, ve bu türden diğer safsataları konusunda kimse kuşku duymuyor. Tam tersine, Feuerbach’ın safsatalarını ilkönce açığa vurular, Marx ve Engels olmuşlardır. Gene de anarşistler, zaten teşhir edilmiş olan safsataları, bir kez daha “teşhir etmeyi” gerekli görüyorlar. Neden? Belki de, Feuerbach’a söverken, dolaylı olarak, Marx ve Engels’in, materyalist teorilerini gözden düşürmek istediklerinden. Kuşkusuz, konuyu tarafsız olarak incelersek, Feuerbach’ın da, çoğu bilginler gibi, yanlış düşüncelerinin yanısıra, doğru düşünceleri de söylediğini kesinlikle göreceğiz. Gene de anarşistler “teşhire” devam ediyorlar.

Bu tür düzenbazlıklarla kendi cehaletlerinden başka [sayfa 34] bir şeyi kanıtlamadıklarını bir kez daha söyleyelim.

(Daha sonra de göreceğimiz gibi) anarşistler, materyalist teoriyi, konuyu hiç bilmeden, söylentilere dayanarak eleştirmeyi

kafalarına koymuşlardır. Bunun sonucu olarak, sık sık birbirleriyle çelişir ve birbirlerini yalanlar, kuşkusuz bu da, bizim “eleştirmenlerimizi” gülünç duruma düşürüyor. Örneğin eğer, Bay Çerkezişvili'nin söylediklerine kulak verilirse, Marx ve Engels'in, birici (*monistic*) materyalizmden nefret ettiği, onların materyalizminin, birici değil, kaba materyalizm olduğu sanılır.

“Engels'in bütün varlığıyla nefret ettiği, doğacıların (*naturalist*) büyük bilimi, evrim ve dönüşüm (*mutation*) sistemi ve birici materyalizmi ile ... diyalektikten kaçınmıştır. “ vb.,^[43]

Engels'in “nefret ettiği” ve Çerkezişvili'nin onayladığı doğa bilimi materyalizmi, birici materyalizmdi, ve onun için, bundan, elbette onaylanması gerekmeyen Marx ve Engels'in materyalizmi, birici değilken [Çerkezişvili'nin birici materyalizminin] onaylanması gerektiği sonucu çıkar.

Bir başka anarşist de, Marx ve Engels'in materyalizminin birici olduğunu ve *bu yüzden* reddedilmesi gerektiğini söylüyor.

“Marx'ın tarih kavrayışı, Hegel'in bir yansımasıdır. Genel olarak mutlak objektivizmin birici materyalizmi ve özellikle Marx'ın iktisadi biriciliği, doğada olanaksız ve teoride aldatıcıdır. Birici materyalizm, iyi gizlenmemiş bir ikicilik ve metafizikle bilim arasında bir uzlaşmadır.”^[44]

Böylece bundan, birici materyalizmin kabul edilemeyeceği, Marx ve Engels'in ondan nefret etmediği, tam tersine, kendilerinin birici materyalistler oldukları ve dolayısıyla birici materyalizmin reddedilmesi gerektiği sonucu çıkar.

Bazıları ormana, bazıları da çayıra koşuyor. Birincisi [sayfa 35] mi, ikincisi mi, hangisi haklı, bulun bakalım! Kendi aralarında Marx'ın materyalizminin değerleri ve kusurları konusunda henüz anlayamamışlar, onun birici olup olmadığını henüz anlamamışlar, ve kaba ya da birici materyalizmden hangisinin daha kabul edilebilir olduğu konusunda kendileri de henüz karar vermemişler, ama şimdiden marksizmi darmadağın ettikleri yolundaki övünge iddialarıyla kulağımızı patlatıyorlar!

Evet, evet, eğer Anarşist Baylar birbirlerinin görüşlerini şimdi yaptıkları gibi büyük bir gayretle darmadağın etmeye devam ederlerse, söylemeye bile gerek yok ki, gelecek, anarşistlerindir...

Bunun kadar gülünç bir gerçek de, bazı “ünlü” anarşistlerin, “ünlerine karşın”, bilimdeki farklı eğilimlerden haberdar olmama-

landı. Anlaşıyor ki, bilimde, birbirlerinden oldukça farklı olan çeşitli materyalizm türlerinin bulunduğu gerçeğini bilmiyorlar. Örneğin düşüncel yanın önemini ve onun maddi yan üzerindeki etkisini yadsıyan kaba materyalizm vardır; ama düşüncel ve maddi yanlar arasındaki karşılıklı ilişkiyi, bilimsel olarak inceleyen birci materyalizm denen şey –Marx’ın materyalist teorisi– de vardır. Ama anarşistler, bu farklı materyalizm türlerini *birbirlerine karıştırırlar*, bunlar arasındaki açık farkları bile göremezler ve aynı zamanda büyük bir kendine güvenle bilimi yeniden yarattıklarına iddia ederler.

Örneğin Kropotkin, “felsefi” yapıtlarında, anarko-komünizmin “çağdaş materyalist felsefeye” dayandığını, kendini beğenmiş bir tavırla iddia eder. Ama anarko-komünizmin hangi materyalist felsefeye, kaba, birci veya bir başka nitelikteki [materyalist felsefelerden hangisine] dayandığını açıklamak için bir tek söz etmez. Açıktır ki, Kropotkin, materyalizmin farklı eğilimleri arasında temel çelişkiler olduğu gerçeğinden haberdar değildir ve bu eğilimleri birbirine karıştıranın, “bilimi yeniden [sayfa 36] yaratmak” demek olmadığını, sadece kişinin tam cehaletini ortaya koyduğunu kavramamaktadır.^[45]

Aynı şey, Kropotkin’in Gürcü öğretilileri için de söylenebilir. Şimdi dinleyelim:

“Engels’in ve ayrıca Kautsky’nin görüşüne göre, Marx”, diğer şeyler yanında, “materyalist kavrayışı keşfederek insanlığa büyük bir hizmette bulunmuştur. Bu doğru mudur? Sanmıyoruz, çünkü biliyoruz ki, ... toplumsal mekanizmanın coğrafi, iklimsel ve tellürsel, kozmik, antropolojik ve biyolojik koşullar aracılığıyla harekete geçirildiği görüşüne taraftar olan bütün tarihçilerin, bilginler ve filozofların *hepsi materyalisttirler*.”^[46]

Böylece bundan, Aristoteles’in^[47] ve Holbach’ın^[48] “materyalizmi” ile Marx’ın ve Moleschott’un “materyalizmi” arasında hiç bir fark olmadığı sonucu çıkar! Bu da eleştiri oluyor sözde! Ve bilgileri bu düzeyde olan insanlar, bilimi yeniden yaratmayı kafalarına koymuşlar! Gerçekten de yerinde bir sözdür şu: “Eskicinin börek pişirmeye başlaması, kötü bir alamettir!...”

Devam edelim. Bizim “ünlü” anarşistlerimiz, bir yerlerden, Marx’ın materyalizminin bir “mide teorisi” olduğunu duymuşlar ve onun için “Feuerbach’ın görüşüne göre, insan yediğinden ibarettir.

Bu formül, Marx ve Engels üzerinde bir büyü etkisi yaratmıştı.”. Ve Marx, “esas ve birincil şeyin, iktisadi ilişkiler, üretim ilişkileri olduğu ...” sonucunu buradan çıkarmıştı diyerek, biz marksistlere saldıyorlar. Ve sonra da, anarşistler, felsefi bir havayla bize öğüt vermeye başlıyorlar: “Bu [toplumsal yaşamın [J. St.] amacına ulaşmanın *tek* aracının *yemek yeme* ve iktisadi üretim olduğunu söylemek hata olacaktır, ... Eğer *ideoloji* esas olarak birinci bir biçimde, *yemek yeme* ile ve iktisadi koşullarla *belirlenseydi*, bazı oburlar deha olurdu.”^[49]

Marx ve Engels’in materyalizmini çürütmenin ne ^[sayfa 37] kadar kolay olduğunu görüyorsunuz! Sokakta genç bir öğrenciden Marx ve Engels hakkında biraz dedikodu dinlemek yetiyor, marksizm “eleştircisi” ününü kazanmak için, *Nobati* gibi bir gazetenin sütunlarında felsefi bir kendine güven havası içinde, bu sokak dedikodularını tekrarlamak yetiyor.

Ama söyleyin bana baylar, nerede, ne zaman, hangi gezegen ve hangi Marx’ın “*yemek yeme, ideolojiyi belirler.*” dediğini duydu-
nuz? Neden iddianızı desteklemek için Marx’ın yapıtlarından bir tek cümle, bir tek sözcük aktaramıyorsunuz? Gerçekten de, Marx, insanların iktisadi koşullarının, onların bilinçlerini, ideolojilerini belirlediğini söylemiştir, ama yemek yeme ile iktisadi koşulların aynı şey olduğunu size kim söyledi? Gerçekten bilmiyor musunuz ki, *yemek yeme* gibi fizyolojik bir olgu, insanların *iktisadi koşulların* gibi sosyolojik bir olgudan esas olarak farklıdır? Diyelim, bu iki farklı şeyi karıştırdığı için, genç bir öğrenci bağışlanabilir; ama nasıl oluyor da, siz, “sosyal-demokrasiyi alt edenler”, “bilimi yeniden yaratanlar”, genç bir öğrencinin hatalarını, böyle dikkatsizce tekrarlıyorsunuz?

Yemek yeme, toplumsal ideolojiyi nasıl belirleyebilir? Kendi dediğinizi kendiniz bir düşünün. Yemek yeme, yemek yeme biçimi değişmez; eski zamanlarda da insanlar, yiyeceklerini şimdi yedikleri gibi yerler, çiğnerler ve sindirirlerdi. Ama ideoloji, her zaman değişmektedir. Kadim, feodal, burjuva ve proleter – ideoloji biçimleri bunlardır işte. *Değişmeyen bir şeyin, sürekli olarak değişen bir şeyi* belirlediği söylenebilir mi? Biraz daha ilerleyelim. Anarşistlerin görüşüne göre, Marx’ın materyalizmi, “koşutçuluktur (*parallelizm*) ...”, ya da “birinci materyalizm, iyi gizlenmemiş bir ikicilik ve metafizik ile bilim arasında bir uzlaşmadır. ... Marx ikiciliğe düşmektedir, çünkü üretim ilişkilerini maddi olarak ve insanın özlem ve ^[sayfa 38]

isteğini ise, var olsa bile, *hiç bir önem taşımayan bir düş ve bir ütopya olarak tanımlar.*^[50]

Önce, Marx'ın birici materyalizminin, saçma koşutçulukla hiç bir ortak yanı olmadığını belirtelim. Materyalizm açısından maddi yan, öz, zorunlu olarak düşüncel yandan, biçimden *önce gelir*, Oysa koşutçuluk bu görüşü kabul etmez ve ne maddi, ne de düşüncel [yanın] *önce gelmediğini*, her ikisinin de birlikte, yanyana geliştiğini kesinlikle savunur.

İkinci olarak, Marx, “üretim ilişkilerini maddi olarak ve insan özlem ve isteğini ... hiç bir önem taşımayan bir düş ve bir ütopya olarak tanımlasa bile”, bu, Marx'ın bir ikici olduğunu mu gösterir? Çok iyi bilindiği gibi ikici, hem düşüncel, hem de maddi yanların her ikisine de, karşıt ilkeler olarak *eşit* önem verir. Ama eğer sizin söyledikleriniz gibi, Marx, maddi yana daha fazla önem veriyor ve bir “ütopya” olduğu için düşüncel yana hiç önem vermiyorsa, Marx'ın bir ikici olduğunu nereden çıkarıyorsunuz “Eleştirmen” Baylar?

Üçüncü olarak, birciliğin, bir tek ilkedden – maddi ve düşüncel bir biçime sahip doğa veya oluştan kaynaklandığını, oysa, ikiciliğin iki ilkedden – ikiciliğe göre birbirini yadsıyan maddi ve düşüncel [yanlardan] kaynaklandığını bir çocuk bile bildiğine göre, materyalist bircilik ile ikicilik arasında ne ilişki olabilir?

Dördüncü olarak, Marx ne zaman, “İnsanın özlem ve isteğini bir düş ve bir ütopya olarak tanımladı”? Gerçekten de, Marx, “insanın özlem ve isteğini”, “iktisadi gelişmeye bağlıyor ve bazı kürsü filozoflarının özlernleri iktisadi koşullarla uyumadığı zaman, onlara, ütopya adını veriyordu. Ama bu, Marx'ın, genel olarak, insan özlemının ütopya olduğuna inandığını mı gösterir? Bunu açıklamanın gerçekten gereği var mı? Marx'ın “İnsanlık her zaman, ancak çözebileceği sorunları üzerine alır.”^[51], yani, ^[sayfa 39] genel bir deyişle, insanlık ütöpic amaçlar gütmmez, yolundaki sözlerini gerçekten okumadınız mı? Açıktır ki, ya bizim “eleştirmenimiz” neden söz ettiğini bilmiyor ya da kasten gerçekleri tahrif ediyor.

Beşinci olarak, Marx ve Engels'in görüşüne göre, “insanın özlem ve isteklerinin önemsiz olduğunu” size kim söyledi? Onların bunu söyledikleri yeri neden belirtmiyorsunuz? Marx, *Louis Bonaparte'ın Onsekizinci Brumaire'i, Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*,^[52] *Fransa'da İç Savaş* adlı yapıtlarında ve aynı türden diğer broşür-

lerinde “özlem ve isteğin” öneminden söz etmez mi? Marx, “özlem ve isteğe” hiç önem vermiyordu da, neden proleterlerin “istek ve özlem”i” sosyalist bir ruhla geliştirmeye çalıştı, neden onların arasında propaganda yürüttü? Ya da Engels, ünlü 1891-94 makalelerinde^[53] “istek ve özlemin öneminden” söz etmiyordu da, neden sözediyordu? Gerçekten, Marx’ın görüşüne göre, insanların “istek ve özlemi”, özlerni iktisadi koşullardan alırlar, ama bu, insanların kendilerinin, iktisadi ilişkilerin gelişmesi üzerine hiç bir etki yapmadığı anlamına: mı gelmektedir? Böylesine basit bir düşünceyi anlamak, anarşistlere gerçekten çok mu zor geliyor?

İşte Anarşist Bayların yaptıkları bir başka suçlama: “Biçim, öz olmaksızın düşünülmez; bu yüzden “biçimin özden *sonra geldiğini* (özün gerisinde kaldığını –K.^[54]) kimse söyleyemez. Onlar “birlikte vardılar”. ... Aksi halde bircilik bir saçmalık olurdu.”^[55]

Bizim “bilgin”in kafası nedense gene kaşştı. Özün, biçim olmaksızın düşünülemediği doğrudur. Ama *mevcut biçimin mevcut öze* hiç bir zaman tam olarak tekabül etmediği de doğrudur: biçim, özün gerisinde kalır; yeni öz, bir ölçüye kadar her zaman eski biçimle örtülmüştür ve bunun sonucu olarak, eski biçimle yeni öz arasında daima yeni bir çatışma vardır. İşte devrim tam ^[sayfa 40] bu temele dayanarak oluşur ve bu, diğer şeylerle birlikte, Marx’ın materyalizminin devrimci ruhunu yansıtır. Oysa “ünlü” anarşistler bunu anlayamamışlardır ve bunun kabahati, kuşkusuz, materyalist teorinin değil, kendilerininindir.

İşte, Marx ve Engels’in materyalist teorisi üzerine anarşistlerin görüşleri bunlardır – tabii eğer bunlara görüş denilebilirse. ^[sayfa 41]

ÜÇ PROLETER SOSYALİZMİ

MARX'IN teorik doktrinini artık öğrenmiş bulunuyoruz; *yöntemini ve teorisini* de biliyoruz.

Bu doktrinden hangi pratik sonuçları çıkarmalıyız?

Diyalektik materyalizm ile proleter sosyalizmi arasında hangi bağlantılar vardır?

Diyalektik yöntemine göre, yalnızca, gün geçtikçe büyüyen, her zaman ilerleyen ve daha iyi bir gelecek için durmaksızın savaşan sınıf, sonuna kadar ilerici olabilir, yalnızca bu sınıf, kölelik boyun-duruğunu kırabilir. Durmadan büyüyen, her zaman ilerleyen ve gelecek için savaşan tek sınıfın, kent ve kır proletaryası olduğunu görüyoruz. Bu nedenle proletaryaya hizmet etmeli ve ^[sayfa 42] umut-

larımızı ona bağlamalıyız.

Marx'ın teorik doktrininden çıkartılacak ilk pratik sonuç budur.

Ama, hizmetten hizmete fark var. Bernstein da, proletaryayı sosyalizme boşvermeye zorladığında, ona "hizmet" etmiş oluyor. Kropotkin de, proletaryaya, geniş bir sanayi temeline dayanmayan dağınık topluluk "sosyalizmini" sunduğunda, ona "hizmet" etmiş oluyor. Ve Karl Marx da, bu proletaryayı, modern büyük çaplı sanayinin geniş temeline dayanarak proleter sosyalizmine çağırıldığı zaman, ona hizmet etmektedir.

Faaliyetlerimizin proletaryaya yararlı olması için ne yapmalıyız? Proletaryaya nasıl hizmet etmeliyiz?

Materyalist teoriye göre belirli bir ülkü, ancak, ülkenin iktisadi gelişimine ters düşmezse, bu gelişimin gereklerine tümüyle cevap verebilirse, proletaryaya doğrudan bir yarar sağlayabilir. Kapitalist sistemin iktisadi gelişimi, günümüzde, üretimin toplumsal bir niteliğe büründüğünü, üretimin toplumsal niteliğiyle, mevcut kapitalist mülkiyetin temelden çeliştiğini göstermektedir. Dolayısıyla, temel görevimiz, kapitalist mülkiyetin kaldırılmasına yardımcı olmak ve sosyalist mülkiyeti kurmaktır. Ve bu, demektir ki, sosyalizmi unutmak gerektiğini ileri süren Bernstein'ın doktrini, iktisadi gelişmenin gerekleriyle temelden çelişir; proletaryaya zarar verir.

Ayrıca, kapitalist sistemin iktisadi gelişmesi, bugünkü üretimin gün geçtikçe yayıldığını göstermektedir. Bu üretim, tek tek kentlerin ve illerin sınırları içinde kalmamakta, durmadan bu sınırları aşarak bütün ülkeye yayılmaktadır. Dolayısıyla, üretimin yayılmasına sevinmeli ve aynı kentlere ve topluluklara değil, kuşkusuz gelecekte daha da genişleyecek olan, devletin bölünmez topraklarının tümüne, gelecekteki sosyalizmin temeli olarak bakmalıyız. Ve bu demektir ki, gelecekteki sosyalizmi, aynı [sayfa 43] kentlerin ve toplulukların sınırları içine hapseden Kropotkin'in doktrini, üretimin güçlü bir biçimde genişlemesine bir engel oluşturur; proletaryaya zarar verir.

Baş hedef olan, *geniş* bir sosyalist yaşam için savaş – işte proletaryaya böylece hizmet edebiliriz.

Marx'ın teorik doktrininde çıkan ikinci pratik sonuç budur.

Açıktır ki, proleter sosyalizmi, diyalektik materyalizmin mantığı sonucudur.

Proleter sosyalizmi nedir?

Bugünkü sistem, kapitalist bir sistemdir. Bu demektir ki, dünya iki hasım kampa bölünmüştür, küçük bir avuç kapitalistin kampı ve çoğunluğun, proleterlerin kampı. Proleterler, gece gündüz çalışırlar ama gene de yoksul kalırlar. Kapitalistler çalışmazlar ama gene de zengindirler. Böyle olmasının nedeni proleterlerin aptal, kapitalistlerin dahi olmaları değil, kapitalistlerin, proleterlerin emeğinin ürününü mal edinmeleridir, kapitalistlerin proleterleri sömürmeleridir.

Proleterlerin emeğinin meyvesi, neden proleterler tarafından değil de, kapitalistler tarafından mal ediniliyor? Neden kapitalistler proleterleri sömürüyorlar da, tersi olmuyor?

Çünkü kapitalist sistem, meta üretimine dayanmaktadır. Burada her şey meta biçimini alır, her yerde alım satım ilkesi hüküm sürer. Burada sadece tüketim maddelerini, sadece besin ürünlerini değil, insanların işgücünü, onların kanlarını ve vicdanlarını da satın alabilirsiniz. Kapitalistler bütün bunları bilirler ve proleterlerin işgücünü satın alır, onları kiralar. Bu, kapitalistlerin, satın aldıkları işgücünün, sahibi haline gelmeleri demektir. Oysa proleterler, sattıkları işgücü üzerindeki haklarını yitirirler. Yani, bu işgücü tarafından üretilen şeyler, artık proleterlere değil, yalnızca kapitalistlere aittir ve onların ^[sayfa 44] cebine girer. Sattığımız işgücü, bir gün içinde, 100 ruble değerinde mal üretebilir, ama bu sizin üstünüze vazife değildir, bu mallar size ait değildir. Bu işe ancak kapitalistler karışır ve mallar onlara aittir. Sizin alacağınız tek şey, günlük ücretinizdir, bu da, sizin temel gereksinmelerinizi karşılamaya yetebilir, tabii tutumlu yaşarsanız, kısacası, kapitalistler, proleterlerin işgücünü satın alırlar, proleterleri kiralar, ve kapitalistlerin, proleterlerin emeğinin ürününü mal edinmelerinin nedeni işte budur, kapitalistlerin proleterleri sömürmelerinin ve *tersinin* olmamasının nedeni, işte budur.

Peki ama, proleterlerin işgücünü satın alanlar neden kapitalistler oluyor? Neden kapitalistler, proleterleri kiralyorlar da *tersi* olmuyor?

Çünkü, kapitalist sistemin esas dayanağı, üretim aletlerinin ve araçlarının özel mülkiyetidir. Çünkü, fabrikalar, değirmenler (*mill*), toprak ve madenler, ormanlar, demiryolları, makineler ve diğer üretim araçları, küçük bir avuç kapitalistin özel mülkiyetine

geçmiştir. Çünkü proleterler bütün bunlardan yoksundurlar. İşte bunun için, kapitalistler, fabrikaları ve değirmenleri çalıştırmak üzere proleterleri kiralarlar; eğer bunu yapmasalardı, üretim aletleri ve araçları hiç kâr getirmeyecekti. İşte bunun için proleterler, işgücülerini kapitalistlere satarlar; eğer böyle yapmasalardı, açlıktan ölürlendi.

Bütün bunlar kapitalist üretimin genel niteliğine ışık tutmaktadır. Önce, kapitalist üretimin birleştirilemeyeceği ve örgütlenemeyeceği ortadadır: [bu üretim] tek tek kapitalistlerin özel işletmeleri arasında bölünmüştür. İkincisi, kapitalist üretimin amacı, halkın gereksinmelerini karşılayacak malları üretmek değil, kapitalistlerin kârları artsın diye satış için mal üretmektir. Ama, her kapitalist, kârını artırmak istediğine göre, her biri, mümkün olan en çok miktarda meta üretmeye çalışır, pazar kısa zaman [sayfa 45] da dolar, fiyatlar düşer ve – genel bir bunalım başlar.

Böylece, bunalımlar, işsizlik, üretimin durması, üretimde anarşi ve benzeri şeyler, bugünkü örgütlenmemiş kapitalist üretimin doğrudan sonuçlarıdır.

Eğer bu örgütlenmemiş toplumsal, sistem, hala ayakta duruyorsa, hala proletaryanın saldırılarına dayanıyorsa, bunun esas nedeni kapitalist devlet tarafından, kapitalist hükümet tarafından korunmasıdır.

Bugünkü kapitalist toplumun temeli işte budur.

GELECEKTEKİ toplumun tümüyle farklı bir temel üzerine kurulacağına hiç kuşku yoktur.

Gelecekteki toplum, sosyalist bir toplum olacaktır. Bu, her şeyden önce, o toplumda, sınıfların olmayacağı anlamına gelir. Ne kapitalistler olacaktır, ne de proleterler, dolayısıyla, sömürü de olmayacaktır. Bu toplumda, yalnızca, kolektif emek harcayan işçiler olacaktır.

Gelecekteki toplum, sosyalist toplum olacaktır. Bu, demektir ki, sömürünün kaldırılmasıyla, meta üretimi ve alım ve satım da kaldırılacaktır, bu nedenle de işgücünü alanlara ve satanlara, çalıştıranlara ve çalıştırılanlara yer olmayacaktır – sadece özgür işçiler bulunacaktır.

Gelecekteki toplum, sosyalist toplum olacaktır. Bu demektir ki, bu toplumda, üretim aletleri ve araçlarının özel mülkiyetinin tümüyle ortadan kaldırılmasıyla, ücretli işin ortadan kaldırılması da

sonunda başarılacaktır. Ne yoksul proleterler olacaktır, ne de zengin kapitalistler; yalnızca, bütün toprağa ve madenlere, bütün ormanlara, bütün fabrikalara ve değirmenlere, bütün demiryollarına vb. ortaklaşa sahip olan işçiler olacaktır.

Gördüğünüz gibi, gelecekteki üretimin esas amacı, doğrudan doğruya toplumun gereksinmelerini karşılamak olacaktır, satış için mal üretmek ve kapitalistlerin kârını artırmak değil. Burada, meta üretimine, kâr uğruna [sayfa 46] mücadeleye vb. yer olmayacaktır. Ayrıca gelecekteki üretimin sosyalist bir temel üzerinde örgütleneceği ve çok gelişmiş olacağı da ortadadır; bu üretim, toplumun gereksinmelerini hesaba katacak ve toplumun gereksindiği kadar üretecektir. Burada, birbirinden kopuk üretime, rekabete, bunalımlara ya da işsizliğe de yer olmayacaktır.

Sınıfların olmadığı, zengin de, fakirin de bulunmadığı bir yerde, devlete, yoksulu ezen, zengini koruyan siyasi güce de gerek yoktur. Dolayısıyla, sosyalist toplumda, siyasi gücün varlığına da gerek olmayacaktır.

O yüzden, daha 1846'da, Karl Marx, şöyle diyordu. "İşçi sınıfı, gelişimi sırasında, eski burjuva toplumunun yerine, sınıflar ve onların düşmanlıklarını içermeyen bir birlik getirecektir. Ve *artık gerçek anlamıyla siyasi güç*, var olmayacaktır."^[56]

İşte bu yüzden, Engels, 1884'te, şöyle diyordu: "Bu nedenle, devlet, ta sonsuzluktan beri vardı denemez. Hiç bir devlet veya devlet gücü kavramına sahip olmayan, devletsiz yürüyebilen toplumlar var olmuştur. Toplumun sınıflara ayrılmasını zorunlu kılan iktisadi gelişmenin belli bir aşamasında, devlet de bir zorunluluk oldu. Şimdi üretimin gelişmesinde, bu sınıfların varlığının, sadece zorunluluk olmaktan çıkmakla kalmayıp, aynı zamanda da, üretim için kesin bir engel haline geldikleri bir döneme hızla yaklaşıyoruz. Bu sınıflar, bir zamanlar nasıl doğdularsa, aynı biçimde, kaçınılmaz olarak, yok olacaklardır. *Devlet de, kaçınılmaz olarak onlarla birlikte yok olur*. Üreticilerin özgür ve eşit birliği temeli üzerinde, üretimi yeniden örgütleyen toplum, bütün devlet mekanizmasını, layık olduğu yere atacaktır – eski eserler müzesine, çıkarık ve tunç baltanın yanına." (İtalikler bana ait. [J St.])^[57]

Aynı zamanda, sosyalist toplumda, her çeşit bilgiyi toplayarak, yerel dairelere ek olarak, bütün toplumun [sayfa 47] gereksinimleri hakkında bilgi toplayacak ve sonra da çeşitli türden işleri,

çalışanlar arasında buna uygun olarak dağıtacak, merkezi bir istatistik bürosunun da bulunacağı ortadadır. Ayrıca, toplantılar ve özellikle kongreler de yapmak gerekli olacaktır, bunların kararları, kongreye kadar, azınlıkta olan yoldaşlar için bağlayıcı olacaktır.

Nihayet, açıktır ki, özgür ve yoldaşça emek, gelecekteki sosyalist toplumun bütün gereksinmelerinin, aynı ölçüde, yoldaşça ve tam olarak karşılanmasına yolaçacaktır. Bu demektir ki, eğer gelecekteki toplum, üyelerinin herbirinden harcayabildiği kadar emek talep ederse, buna karşılık, her üyesine, gereksindiği kadar ürün sağlayacaktır. Herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinmelerine göre! – Gelecekteki kolektif sistem, işte bu temel üzerinde yaratılacaktır. Belirtmeye bile gerek yok ki, henüz çalışmaya alışmamış olanların, yeni yaşam biçiminin içine sokuldukları, üretici güçlerin de henüz yeter derecede gelişmediği ve hâlâ “kirlili” ve “temiz” işin mevcut olduğu, sosyalizmin *ilk* aşamasında, “herkese gereksinmelerine göre” ilkesinin uygulanması, kuşkusuz büyük ölçüde engellenecek ve bunun sonucu olarak, toplum, *geçici olarak* bir başka yol, bir orta yol tutmak zorunda kalacaktır. Ama aynı zamanda açıktır ki, gelecekteki toplum kurulduğu, kapitalizmin kalıntıları kökünden temizlendiği zaman, sosyalist topluma uyan tek ilke, yukarıda belirttiğimiz ilke olacaktır.

İşte bu yüzden, 1875’te, Marx, şöyle diyordu: “Komünist [yani sosyalist -[J. St.]] toplumun daha yüksek bir aşamasında, işbölümü altındaki bireyin kölece boyun eğmesi ve bununla birlikte kafa ve kol emeği arasındaki antitez yok olduktan sonra; emek, yaşamın basit bir aracı halinden [çıkıp] yaşamın bizzat temel bir zorunluluğu haline geldikten sonra; üretici güçler de bireyin her yönden [sayfa 48] gelişmesiyle arttıktan sonra. ancak o zaman, burjuva hukukunun dar ufku tümüyle arkada bırakılabilir ve toplum, bayrağının üzerine şunları yazabilir: herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinmelerine göre”^[58]

İşte genel olarak, Marx’ın teorisine göre, gelecekteki sosyalist toplumun görünümü böyledir.

Bütün bunlar çok güzel. Ama sosyalizmin başarılması akla uygun mudur? İnsanın kendini “vahşi alışkanlıklarından” kurtarabileceğini varsayabilir miyiz?

Ya da gene: eğer herkes gereksinmelerine göre alırsa, sosyalist toplumdaki üretici güçler düzeyinin buna yeteceğini varsaya-

bilir miyiz?

Sosyalist toplum, üretici güçlerdeki gelişmenin ve insanlar arasındaki sosyalist bilincin, onların sosyalist aydınlanmasının yeterli olmasını öngörür. Günümüzde üretici güçlerin gelişmesi, kapitalist mülkiyetin varlığıyla engellenmektedir. Ama bu, kapitalist mülkiyetin gelecekteki toplumda var olmayacağını aklımızda tutarsak, üretici güçlerin on kat artacağı kendiliğinden ortaya çıkar. Şu da unutulmamalıdır ki, gelecekteki toplumda, bugünkü yüzbinlerce asalak ve ayrıca işsiz, çalışmaya başlayacak ve çalışan insanların safları çoğalacaktır; ve bu, üretici güçlerin gelişmesini büyük ölçüde uyaracaktır insanların “vahşi” duygularına ve düşüncelerine gelince, bunlar, bazılarının sandığı kadar öncesiz ve sonsuz değildir; bir zamanlar ilkel komünizmde insan, özel mülkiyeti tanımıyor; ondan sonra, özel mülkiyetin, insanların kalplerine ve kafalarına egemen olduğu bir dönem, bireysel üretim dönemi geldi. Yeni bir dönem, sosyalist üretim dönemi gelmektedir – eğer insanların kalpleri ve kafaları, sosyalist özelemlerle dolarsa, bu, şaşırtıcı bir şey mi olacaktır? İnsanların “duygularını” ve düşüncelerini belirleyen, varlık değil midir?

Ama sosyalist sistemin kurulmasının kaçınılmaz [sayfa 49] olduğuna dair hangi kanıtlar mevcuttur? Modern kapitalizmin gelişmesinin ardından, kaçınılmaz olarak, sosyalizm mi gelecek? Veya bir başka deyişle, Marx'ın proleter sosyalizminin, sadece duygusal bir düş, bir fantazi olmadığını nereden bilebiliriz? Bunun böyle olmadığına dair bilimsel kanıt nerede?

Tarih göstermektedir ki, mülkiyet biçimi, doğrudan doğruya, üretim biçimi tarafından belirlenmektedir ve bunun sonucu olarak, üretim biçimindeki bir değişimin ardından, ergeç, kaçınılmaz olarak, mülkiyet biçiminde bir değişiklik gelmektedir. Bir zamanlar, mülkiyet, komünist bir nitelik taşıyordu, ilkel insanın dolaştığı ormanlar ve alanlar, bireylere değil, herkese ait bulunuyordu. O zamanlar, neden komünist mülkiyet vardı? Çünkü üretim komünist nitelikteydi, emek, ortak olarak, kolektif bir biçimde harcanıyordu; herkes birlikte çalışıyor ve biri, öteki olmadan yapamıyordu, Mülkiyetin bireyci (özel) bir niteliğe büründüğü, insanın gereksindiği her şeye (tabii ki, hava, güneş ışığı vb. dışında) özel mülkiyet gözüyle bakıldığı, değişik bir dönem, küçük-burjuva üretimi dönemi başladı. Bu değişikliğe yol açan şey nedir? Üretimin bireyci hale gelmesi

gerçeği; herkes, ötekilerden ayrılarak, kendisi için çalışmaya başladı. Nihayet yüzlerce ve binlerce işçinin, bir çatı altında, bir fabrikada toplandığı ve kolektif emek harcadığı, geniş çaplı kapitalist üretim dönemi geldi. Burada, herkesin kendi yoluna gittiği eski bireysel çalışma yöntemini göremezsiniz; burada, her işçi, işinde, fabrikanın kendi bölümündeki yoldaşlarıyla yakından ilişkidir ve hepsi de diğer bölümlerle ilişki içindedir. Fabrikanın tümündeki işçilerin boş kalması için, bir bölümün işi durdurması yeterlidir. Görüldüğü gibi, üretim süreci, emek, daha şimdiden toplumsal bir niteliğe bürünmüş, sosyalist bir renk kazanmıştır. Ve bu, yalnızca tek tek fabrikalarda değil, bütün sanayi dallarında [sayfa 50] ve sanayi dalları arasında ortaya çıkmaktadır. Bütün sanayii zor durumda bırakmak için, demiryolcuların greve gitmesi yeter, bütün fabrikaların ve değirmenlerin bir süre sonra kapanması için, petrol ve kömür sanayilerinin işlemez olması yeter. Burada, üretim sürecinin, toplumsal, kolektif bir niteliğe büründüğü ortadadır. Ancak, mal edinmenin özel niteliği, üretimin toplumsal niteliğiyle çeliştiğine göre, günümüzün kolektif emeği, kaçınılmaz olarak, kolektif mülkiyete yolaçağına göre, sosyalist sistemin, gecenin gündüzü izlemesi kadar kaçınılmaz bir biçimde kapitalizmi izleyeceği kendiliğinden anlaşılır.

İşte tarih, Marx'ın proleter sosyalizminin kaçınılmazlığını böyle kanıtlamaktadır.

TARİH bize öğretmektedir ki, toplumsal üretimde başrolü oynayan ve üretimdeki temel işlevlerini yerine getiren sınıf veya toplumsal grup, zaman içinde, kaçınılmaz olarak, bu üretimin denetimini eline almalıdır. Bir zamanlar, anaerkil ailede, kadınlara, üretimi denetim altında tutanlar gözüyle bakılırdı. Nedendi bu? Çünkü o zamanlar geçerli olan üretim türünde, ilkel tarımda, kadın, üretimde başrolü oynuyordu, erkekler, ormanda av peşinde dolaşırken, kadınlar temel görevleri yerine getiriyorlardı. Ondan sonra ataerkil aile altında, üretimdeki üstün durumun erkeklerle geçtiği bir dönem geldi. Bu değişiklik neden olmuştur? Çünkü o zamanlar geçerli olan üretim türünde, esas üretim aletlerinin mızrak, kement, ok ve yay olduğu hayvan yetiştiriciliğinde, başrolü erkekler oynuyordu. Sonra da proleterlerin üretimde başrolü oynadıkları, üretimdeki bütün temel işlevlerin onlara geçtiği, onlar olmaksızın üretimin bir tek gün bile devam edemediği (genel grevleri

hatırlayalım), ve kapitalistlerin, üretim için gerekli olmak bir yana, üretime [sayfa 51] gerçekten bir engel teşkil ettikleri, geniş çaplı kapitalist üretim dönemi geldi. Bu neyi gösterir? Bu, ya toplumsal yaşamın bütünüyle çökeceğini, ya da proletaryanın, ergeç, ama kaçınılmaz olarak, modern üretimin denetimini eline alacağını, onun tek sahibi, sosyalist sahibi haline geleceğini gösterir.

Kapitalist mülkiyetin ölüm sancılarını temsil eden ve açıkça –kapitalizm mi, *yoksa* sosyalizm mi?– sorusunu ortaya koyan modern sınıai bunalımlar, bu sonucu kesinlikle açığa vurmaktadır, Bu bunalımlar, kapitalistlerin asalaklığını ve sosyalizmin zaferinin kaçınılmazlığını canlı bir biçimde sergiler.

Bu, Marx'ın proleter sosyalizminin kaçınılmazlığı konusunda, tarihin sağladığı bir başka kanıttır.

Proleter sosyalizmi, duyguya, soyut 'adalete', proletaryaya karşı duyulan sevgiye değil, yukarda aktarılan bilimsel temellere dayanır.

İşte bunun için proletarya sosyalizmine, "bilimsel sosyalizm" adı da verilir.

Engels, daha 1877'lerde, şöyle diyordu:

"Eğer, emek ürünlerinin mevcut üleşim tarzının kısa zamanda alaşağı edilmesi için ... bu üleşim tarzının adaletsiz olduğu ve adaletin ergeç üstün geleceği bilincinden daha iyi bir güvenceye sahip olmasaydık, oldukça kötü bir yolda olacak ve daha uzun bir zaman beklemek zorunda kalacaktık." Burada en önemli olan şu ki, "modern kapitalist üretim tarzının yaratmış olduğu üretici güçler ve aynı zamanda onun malları üleşim sistemi, bu üretim tarzının kendisiyle şiddetli bir çelişkiye düşmüştür, ve gerçekten de öyle ki, eğer modern toplum, tümüyle yok olup gitmek istemiyorsa, üretim ve üleşim tarzında bir devrim, bütün sınıf bölünmelerine bir son verecek olan bir devrim zorunludur. Modern sosyalizmin zafer inancı, bu gerçek üzerine, herhangi bir kürsü [sayfa 52] filozofunun adalet ve adaletsizlik anlayışı üzerine değil, bu maddi gerçek üzerine ... yerleştirilmiştir."^[59]

Kapitalizmin çürümekte olması, elbette sosyalist sistemi istediğimiz zaman kurabiliriz anlamına gelmez. Ancak anarşistler ve diğer küçük-burjuva ideologlar böyle düşünebilir. Sosyalist ülkü, bütün sınıfların ülküsü değildir. Yalnızca proletaryanın ülküsüdür; sosyalizmin kurulmasıyla bütün sınıflar doğrudan ilgilenmezler, yal-

nızca proletarya doğrudan ilgilenir. Bu demektir ki, proletarya, toplumun küçük bir bölümünü oluşturduğu sürece, sosyalist toplumun kurulması olanaksızdır, Eski üretim biçiminin çürümesi, kapitalist üretimin daha da yoğunlaşması ve toplumdaki çoğunluğun proleterleştirilmesi sosyalizmin başarılması için gerekli olan koşullar bunlardır.* Ama hepsi bu değil. Toplumun çoğunluğu şimdiden proleterleşmiş olabilir, ama sosyalizmi başarmak gene de mümkün olmayabilir. Bunun nedeni, *bütün* bunlara, ek olarak, sosyalizmin başarılmasının, sınıf bilincini, [sayfa 53] proletaryanın birliğini ve proletaryanın kendi işlerini yönetme yeteneğini gerektirmesidir. Bütün bunların kazanılması için, siyasi özgürlük denen şey, yani söz, basın, grev ve dernek kurma özgürlüğü, kısacası, sınıf mücadelesini yürütmek özgürlüğü gereklidir. Ama siyasi özgürlük her yerde eşit ölçüde sağlanmış değildir. Bu yüzden, mücadelesini hangi koşullar altında –feodal aristokrasi (Rusya), anayasal monarşi (Almanya), bir büyük-burjuva cumhuriyeti (Fransa), ya da (Rusya Sosyal-Demokrasisininin talebi olan) bir demokratik cumhuriyet altında– sürdürmek zorunda kaldığı, proletaryanın ilgisiz kalamadığı bir konu değildir. Siyasi özgürlük, en iyi ve en tam haliyle bir demokratik cumhuriyette sağlanır, elbette ki, kapitalizm koşullarında ne kadar sağlanabilirse. Bu nedenle, proleter sosyalizmin bütün savunucuları, sosyalizme [geçişte] en iyi “köprü” olarak, bir demokratik cumhuriyetin kurulması için mutlaka çaba gösterirler.

* 1946’da yayınlanan “Toplu Eserleri”nin birinci cildine yazdığı “Giriş”te, Stalin, sosyalizmin zaferini gerçekleştirmek sorununa bu tür yaklaşıma değiniyor:

“... O zamanlar, yazar, marksistler arasında geçerli olan şu teze bağlıydı: sosyalist devrimin zaferi için temel koşullardan biri, proletaryanın nüfusun çoğunluğu haline gelmesidir, dolayısıyla, kapitalizmin yetersiz gelişimi yüzünden proletaryanın henüz nüfusun çoğunluğunu oluşturmadığı ülkelerde, sosyalizmin zaferi olanaksızdır.

“Bu tez, diğer ülkelerin sosyal-demokratları arasında olduğu kadar, bolşevikler de dahil olmak üzere Rus marksistleri arasında da genellikle kabul edilmiş sayılıyordu. Oysa, kapitalizmin Avrupa ve Amerika’daki daha sonraki gelişimi, emperyalizm-öncesi kapitalizmden emperyalist kapitalizme geçiş ve nihayet, Lenin’in farklı ülkelerdeki eşit olmayan iktisadi ve siyasi gelişim yasasını keşfetmesi, bu tezin yeni gelişim koşullarına uymadığını, sosyalizmin zaferinin, kapitalizmin henüz en yüksek gelişim noktasına erişmediği ve proletaryanın henüz nüfusun çoğunluğunu oluşturmadığı, ama kapitalist cephenin proletarya tarafından kırılacak ölçüde zayıf olduğu tek tek ülkelerde, tamamen mümkün olduğunu ortaya koydu. Leninist sosyalist devrim teorisi, böylece, 1915-16’da doğdu. Çok iyi bilindiği gibi, Leninist sosyalist devrim teorisi, sosyalist devrimin, mutlaka kapitalizmin en çok geliştiği ülkelerde değil, ama esas olarak kapitalist cephenin zayıf olduğu, proletaryanın bu cepheyi kırmasını kolay olduğu, kapitalizminin, diyelim ancak orta bir gelişme seviyesine ulaştığı ülkelerde zafere ulaşacağı tezinden çıkar.” -ed.

İşte bunun için, bugünkü koşullarda, marksist program iki bölüme ayrılmıştır: hedefi sosyalizm olan *azami program*, hedefi demokratik cumhuriyet aracılığıyla sosyalizme giden yolu açmak olan *asgari program*.

Programını bilinçle uygulamak, kapitalizmi devirmek ve sosyalizmi kurmak için, proletarya ne yapmalı, hangi yolu izlemelidir?

Cevap açıktır. Proletarya, burjuvazi ile barış yaparak, sosyalizmi gerçekleştiremez – şaşmaz bir biçimde mücadele yolunu seçmeli ve bu mücadele, bir sınıf mücadelesi, bütün proletaryanın, bütün burjuvaziye karşı mücadelesi olmalıdır. Ya burjuvazi ve onun kapitalizmi, ya da proletarya ve onun sosyalizmi. Proletaryanın eylemlerinin, sınıf mücadelesinin temeli bu olmalıdır.

Ama proleter sınıf mücadelesi, birçok biçimlere bürünür. Örneğin, kısmi veya genel bir grev, sınıf mücadelesidir. Boykot ve sabotaj, kuşkusuz, sınıf mücadelesidir. [sayfa 54] Toplantılar, gösteriler, kamu temsili organlarında –ister ulusal parlamentolar, ister yerel hükümet organları olsun farketmez– temsil edilmek vb. sınıf mücadeleleridir. Bunların hepsi, aynı sınıf mücadelesinin farklı biçimleridir. Biz, burada, sınıf mücadelesinde, proletarya için hangi mücadele biçiminin daha önemli olduğunu incelemeyeceğiz, yalnızca, zamanına ve yerine göre, bunların hepsinin sınıf bilincini ve örgütlenmesini geliştirmede önemli araçlar olarak, proletaryaya, kuşkusuz gerekli olduğunu göreceğiz; ve proletarya için, sınıf bilinci ve örgütlenme, hava kadar gereklidir. Ancak, ayrıca proletarya için, bütün bu mücadele biçimlerinin *hazırlayıcı* araçlar olduğunu, tek başına ele alındığında, bunlardan hiç birinin proletaryanın kapitalizmi altedeceği *belirleyici* araç olmadığını da görmek zorundayız. Kapitalizm, tek başına genel grevle altedilemez; genel grev, ancak kapitalizmi altetmek için gerekli olan koşullardan bir kısmını yaratabilir. Proletaryanın, sadece parlamentoda temsil edilerek, kapitalizmi devirebileceği de düşünülemez; parlamentarizm, ancak kapitalizmi devirmek için gerekli olan koşullardan bir kısmını yaratabilir.

O halde, proletaryanın kapitalist sistemi devireceği *belirleyici* araç nedir? Bu araç, *sosyalist devrimdir*.

Grevler, boykot, parlamentarizm, toplantılar, gösteriler, hepsi, proletaryayı hazırlamada ve örgütlemeye araç olarak iyi mücadele biçimleridir. Ama bu araçlardan hiç biri mevcut eşitsizliği ortadan kaldıramaz. Bütün bu araçlar, bir tek temel ve belirleyici araç ha-

linde toplanmalıdır; proletarya kapitalizmi temelinden yıkmak için burjuvaziye karşı kararlı bir saldırıya geçmelidir. Bu asıl ve belirleyici araç, sosyalist devrimdir.

Sosyalist devrim, ani, kısa bir darbe olarak düşünülmemelidir; bu, burjuvaziye yenilgiye uğratan ve onun mevzilerini ele geçiren proleter yığınlarının verdiği uzun [sayfa 55] bir mücadeledir. Ve proletaryanın zaferi, aynı zamanda, yenilen burjuvazi üzerindeki egemenliği kuracağına göre, *sınıf çatışmalarında*, bir sınıfın yenilgisi, diğerini egemenliğini gösterdiğine göre, sosyalist devrimin ilk aşaması, proletaryanın burjuvazi üzerinde siyasi egemenliği olacaktır,

Proletaryanın sosyalist diktatörlüğü, iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi – işte sosyalist devrim bununla başlamalıdır.

Bu demektir ki, *burjuvazi tümüyle altilinciyeye kadar*, zenginliklerine el konuncaya kadar, proletarya, mutlaka askeri bir güce sahip olmalıdır, mutlaka “proleter muhafızına” sahip olmalıdır ki, bunun yardımıyla, tıpkı Komün sırasında Paris proletaryasının yaptığı gibi can çekişen burjuvazinin karşı-devrimci saldırılarına püskürtülsün.

Proletaryanın sosyalist diktatörlüğü, proletaryanın, burjuvaziye mülksüzleştirilmesini sağlamak, toprağı, ormanları, fabrikaları, değirmenleri, makineleri, demiryollarını vb. tüm burjuvazinin elinden alabilmesini sağlamak için gereklidir.

Burjuvazinin mülksüzleştirilmesi – işte, sosyalist devrim, buna yol açmalıdır.

O halde, proletaryanın, bugünkü kapitalist sistemi devireceği, asıl ve belirleyici araç budur.

İşte bunun için, daha 1847’de, Karl Marx şöyle diyordu: “İşçi sınıfı devriminde ilk adım, proletaryayı, yönetici sınıf durumuna yükseltmektir. ... Proletarya, siyasi üstünlüğünü, burjuvazinin elinden bütün sermayeyi, derece derece çekip almak, bütün üretim aletlerini ... yönetici sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde toplamak için kullanacaktır.”^[60]

Eğer proletarya, sosyalizmi getirmek istiyorsa, işte böyle ilerlemelidir. [sayfa 56]

Taktikler üzerine bütün diğer görüşler, bu genel ilkelerden çıkar. Grevler, gösteriler ve parlamentarizm, ancak proletaryanın örgütlenmesine ve sosyalist devrimi getirmek amacıyla örgütlerini güçlendirmesine ve genişletmesine yardım ettikleri ölçüde önem-

lidir.

BU YÜZDEN, sosyalizmi kurmak için, sosyalist devrim gereklidir. Sosyalist devrim proletarya diktatörlüğü ile başlamalı, yani proletarya, burjuvaziyi mülksüzleştirileceği bir araç olarak siyasi iktidarı ele geçirmelidir.

Ama bütün bunları başarmak için, proletarya örgütlenmeli, proleter saflar birleşmeli ve pekişmeli, güçlü proleter örgütler kurulmalı ve bunlar durmadan büyümelidir.

Proleter örgüt hangi biçimlere bürünmelidir?

En yaygın yığın örgütleri, sendikalar ve işçi kooperatif birlikleridir (esas olarak üretici ve tüketici birlikleri). Sendikaların amacı, mevcut kapitalist sistem altında işçilerin koşullarını iyileştirmek için, (esas olarak) sınai sermayeye karşı savaşımdır. Kooperatif birliklerinin amacı, temel ihtiyaç maddelerinin fiyatlarını düşürerek, işçiler arasında tüketimin artışı sağlamak için, (esas olarak) tüccar sermayesine karşı savaşımdır – tabii gene kapitalist sistem altında. Proleter yığınlarını örgütlenme araçları olarak, proletarya, hem sendikalara, hem de kooperatif birliklerine gereksinmektedir kuşkusuz. Bu nedenle, Marx ve Engels'in proleter sosyalizminin bakış açısından, proletarya, bu örgüt biçimlerinin her ikisini de kullanmalı, onları pekiştirmeli, güçlendirmelidir – tabii mevcut politik koşullar altında mümkün olduğu ölçüde.

Ama, tek başlarına sendikalar ve kooperatif birlikleri, militan proletaryanın örgütsel gereksinmelerini karşılayamazlar. Bunun nedeni, değinilen örgütlerin kapitalizmin [sayfa 57] sınırları ötesine geçmemeleridir, çünkü onların amacı, kapitalist sistem altında işçilerin koşullarını iyileştirmektir. Oysa işçiler, kendilerini kapitalist kölelikten bütünüyle kurtarmak istemektedirler; yalnızca kapitalizmin sınırları içinde dönüp durmak değil, bu sınırları kırmak istemektedirler. Bu yüzden, ek olarak, *bütün* mesleklerdeki işçilerin, sınıf bilincine sahip unsurlarını kendi etrafına toplayacak, proletaryayı bilinçli bir sınıf haline dönüştürecek, ve kapitalist sistemi ezmeyi, sosyalist devrimi hazırlamayı baş amaç edinecek bir örgüte gerek vardır.

Böyle bir örgüt, proletaryanın Sosyal-Demokrat Partisidir.

Bu parti, bir sınıf partisi olmalı ve bütün diğer partilerden tamamen bağımsız olmalıdır – çünkü bu parti, proletaryanın partisidir, ki onun kurtuluşu, ancak bu sınıfın kendisi tarafından gerçekleş-

tirilebilir.

Bu parti, devrimci bir parti olmalıdır – çünkü, işçiler ancak devrimci yolla, sosyalist devrim yoluyla kurtulabilirler.

Bu parti, uluslararası bir parti olmalı, partinin kapıları, bütün sınıf bilincine sahip proleterlere açık tutulmalıdır – çünkü, işçilerin kurtuluşu, ulusal değil, Gürcü proleterler için, Rus proleterler için ve diğer ulusların proleterleri için eşit ölçüde önemli olan bir toplumsal sorundur.

Bu nedenle, açıktır ki, farklı ulusların proleterleri ne kadar yakından birleşirlerse, aralarında yükseltelen ulusal engeller ne kadar kökten yıkılırsa, proletaryanın partisi o kadar güçlü olacak, proletaryanın bölünmez bir sınıf halinde örgütlenmesi o kadar kolaylaşacaktır.

Bu nedenle, –bu örgütlerin parti, sendika ya da kooperatif olmalarına bakılmaksızın– proleter örgütlerine, mümkün olduğu kadar gevşek federal ilke yerine [sayfa 58] merkeziyetçilik ilkesinin getirilmesi zorunludur.

Ayrıca, bütün bu örgütlerin demokratik bir temel üzerinde kurulması gerektiği de açıktır, tabii siyasi ya da başka koşullarla engellenmediği ölçüde.

Bir yanda parti ve öte yanda kooperatif birlikleri ve sendikalar arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? Sonuncular partili mi, yoksa partisiz mi olmalıdır? Bu sorunun cevabı, proletaryanın nerede ve hangi koşullar altında savaşmak zorunda olduğuna bağlıdır. Herhalde, kuşku yok ki, sendikalar ve kooperatif birlikleri, proletaryanın sosyalist partisine karşı ne kadar dostça davranıyorlarsa, her ikisi de o kadar çok gelişeceklerdir. Ve bunun nedeni, bu iktisadi örgütlerin, her ikisinin de, eğer güçlü bir sosyalist parti ile yakın bağları yoksa, çoğu kez önemlerini yitirmeleri, sınırlı meslek çıkarlarının, genel sınıf çıkarlarını gözden saklamasına yol açmaları ve böylece proletaryaya büyük zarar vermeleridir. Bu yüzden, her durumda, sendikalar ve kooperatif birliklerinin, partinin ideolojik ve siyasi etkisi altında bulunmasını sağlamak zorunludur. Ancak bu yapılırsa, yukarıda belirtilen örgütler, bugün ayrı gruplara bölünmüş olan proletaryayı, bilinçli bir sınıf halinde örgütleyecek sosyalist bir okula dönüştürülebilirler.

İşte, genel olarak, Marx ve Engels'in proleter sosyalizminin tipik özellikleri bunlardır.

ANARŞİSTLER proleter sosyalizmine nasıl bakıyorlar?

Her şeyden önce, proleter sosyalizminin, sadece felsefi bir doktrin olmadığını bilmeliyiz. O, proleter yığınlarının doktrini, onların bayrağıdır; dünyanın her yerindeki proleterler ona saygı duyuyor, ona “tapınırcasına” sevgi gösteriyorlar. Dolayısıyla, Marx ve Engels, yalnızca felsefi bir “okulun” kurucuları değil; her geçen gün ^[sayfa 59] büyüyen ve güç kazanan, yaşayan proletarya hareketinin, yaşayan önderleridir. Her kim onların doktrinine karşı savaşır, onları “devirmek” isterse, eşit olmayan bir mücadelede kafasını kırmaktan sakınmak için, bunların tümünü aklında çok iyi tutması gerekir. Anarşist Baylar bunun pekala farkındalar. İşte, bu yüzden, Marx ve Engels’le savaşırken, en alışılmamış ve, bir bakıma, yeni bir silah kullanıyorlar.

Bu yeni silah nedir? Kapitalist üretim üzerinde yeni bir araştırma mı? Marx’ın *Kapital*’inin çürütülmesi mi? Tabii ki değil! Yoksa “yeni gerçekler” ve “tümevarım” yöntemiyle kendilerini silahlandırarak, sosyal-demokrasinin “İncilini” –Marx ve Engels’in *Komünist Manifesto*’sunu– “bilimsel olarak” çürütmek mi? Gene hayır! O halde, bu olağanüstü silah nedir?

Bu, Marx ve Engels’in “intihale” başvurduğu suçlamasıdır! İnanır mısınız? Görünüşe göre, Marx ve Engels, orijinal hiç bir şey yazmamışlardır, bilimsel sosyalizm tamamen uydurmadır, çünkü Marx ve Engels’in *Komünist Manifestosu*, baştan sona, “Victor Considérant’in *Manifesto*’sundan alınmıştır.”^[61] Bu tamamen gülünç kuşkusuz, ama anarşistlerin “eşsiz önderi” V. Çerkezişvili, bu eğlendirici hikayeyi öyle bir kendine güvenle anlatıyor, Pierre Romus adlı Çerkezişvili’nin salak bir “havarisi” ve bizim yerli anarşistlerimiz, bu buluşu öyle bir şevkle tekrarlıyorlar ki, bu “hikaye” ile hiç olmazsa kısaca uğraşmaya değer. Bakın Çerkezişvili ne diyor: “*Komünist Manifesto*’nun bütün teorik kısmı; yani birinci ve ikinci bölümleri ... V. Considérant’dan alınmıştır. Dolayısıyla Marx ve Engels’in *Manifesto*’su –legal devrimci demokrasinin bu incili–, Considérant’in *Manifesto*’sunun beceriksizce bir aktarmasından başka bir şey değildir. Marx ve Engels, yalnızca Considérant’in *Manifesto*’nunun içeriğine el koymakla kalmamışlar ... onun bazı bölüm ^[sayfa 60] başlıklarını bile almışlardır.”^[62]

Bu hikaye, bir başka anarşist tarafından, Pierre Romus tarafından da tekrarlanıyor: “Kesinlikle ileri sürülebilir ki, onların (Marx

ve Engels'in) temel yapıtı (*Komünist Manifesto*) sadece bir hırsızlık (bir intihal), utanmazca bir hırsızlıktır; ama adı hırsızların yaptığı gibi, kelimesi kelimesine kopya edilmemiş, yalnızca fikirleri ve teoriler çalınmıştır".^[63]

Bunu, *Nobati*, *Muşa*^[64], *Hıma*^[65] ve öteki gazetelerdeki bizim anarşistlerimiz de tekrarlıyorlar.

Böylece, görünüşe göre, bilimsel sosyalizm ve onun teorik ilkeleri, Considérant'ın *Manifesto*'sundan "çalınmıştır".

Bu iddianın hiç bir temeli var mıdır?

Kimdir Victor Considérant?

Kimdir Karl Marx?

1893'te ölmüş olan Considérant, ütopyacı Fourier'in^[66] bir öğrencisi idi ve "Fransa'nın kurtuluşu"nu, sınıfların *uzlaşmasına* bağlamış olan, iflah olmaz bir *ütopyacı* olarak kaldı.

1883'te ölen Karl Marx, *ütopyacıların bir düşmanı*, bir materyalistti. Üretici güçlerin gelişmesine ve sınıflar arasındaki *mücadeleye*, insanlığın kurtuluşunun güvencesi olarak bakardı.

Aralarında hiç bir ortak yan var mıdır?

Bilimsel sosyalizmin *teorik* temeli, Marx ve Engels'in materyalist teorisidir. Bu teoriye göre, toplumsal hayatın gelişmesi, bütünüyle, üretici güçlerin gelişmesiyle belirlenir. Eğer feodal toprak beyliği sisteminin yerini, burjuva sistem almışsa, bunun "kaba-hati", burjuva sistemine ortaya çıkışını kaçınılmaz kılan üretici güçlerin gelişmesinde yatar. Ve gene, bugünkü burjuva sistemin yerini, kaçınılmaz olarak, sosyalist sistem alacaksa, nedeni, bunu, modern üretici güçlerin gelişmesinin gerekli kılmasıdır. ^[sayfa 61] Bundan, kapitalizmin yıkılması ve sosyalizmin kurulması [biçiminde-ki] tarihi zorunluluk doğar. Bundan, ülkülerimizi insanların kafalarında değil, üretici güçlerin gelişmesinin tarihinde aramamız gerektiği marksist önerme doğar

İşte Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'sunun teorik temeli budur.^[67]

Considérant'ın *Demokratik Manifesto*'su hiç böyle bir şeyden söz ediyor mu? Considérant, materyalist görüş açısını kabul ediyor muydu?

Biz iddia ediyoruz ki, ne Çerkezışvili, ne Romus, ne de bizim *Nobaticiler*, Considérant'ın *Demokratik Manifesto*'sundan, Considérant'ın bir materyalist olduğunu ve toplumsal yaşamın evrimi-

ni, üretici güçlerin gelişmesine dayandırdığını kanıtlayan, *tek* bir cümle ya da bir *tek* sözcük aktaramazlar. Tam tersine, çok iyi biliyoruz ki, Considérant, sosyalizmin tarihinde, idealist bir ütopyacı olarak tanınmaktadır.^[68]

Öyleyse, bu aylak gevezelikler, ne idiğü belirsiz bu “eleştiriler” nereden çıkmıştır? Daha idealizmi materyalizmden ayırt etmesini bile bilmezken, Marx ve Engels’i niçin eleştirmeye girişmişlerdir? Yalnızca insanları eğlendirmek için mi?..

Bilimsel sosyalizmin *taktiksel* temeli, uzlaşmaz sınıf mücadelesi öğretisi olmasıdır, bu yüzden de proletaryanın sahip bulunduğu *en iyi* silahtır. Proletaryanın sınıf mücadelesi, proletaryanın siyasi gücü ele geçireceğü ye sonra da sosyalizmi kurmak için burjuvaziyi mülksüzleştiriceğü silahtır.

Marx ve Engels’in *Manifesto*’larında yorumlanan bilimsel sosyalizmin *taktiksel* temeli işte böyledir.

Considérant’ın *Demokratik Manifesto*’su, buna benzer bir şey söylemekte midir? Considérant, sınıf mücadelesine, proletaryanın sahip olduğü en iyi silah gözü ile bakmış mıdır? [sayfa 62]

Çerkezivili ve Romus’un (yukarda belirtilen sempozyumunu görünüz) makalelerinde de açıkça görüldüğü gibi; Considérant’ın *Manifestosu*’nda bu konuda tek bir sözcük yoktur. O, sınıf mücadelesini üzüntü verici bir gerçek olarak kaydediyor sadece. Considérant, *Manifesto*’sunda, sınıf mücadelesini, kapitalizmi yok etme aracı olarak, şöyle anlatıyor:

“Sermaye, emek ve yetenek – üretimin üç temel unsuru, servetin üç kaynağı, sanayi makinesinde üç dişlidir.” Bunları temsil eden üç sınıfın “ortak çıkarları” vardır; onların işlevleri “kapitalistler ve halk için imalat yapmak”tır. Önlerindeki ... büyük hedef “*sınıf topluluklarını birleşik ulus içinde örgütlemektir.*”^[69]

Bütün sınıflar, birleşin! Considérant’ın *Demokratik Manifesto*’sunda ilan ettiğü slogan budur.

Böylesine, sınıf *uzlaştırma* taktikleri ile, *bütün ülkelerin işçileri, işçilere karşı olan bütün sınıflar karşısında, birleşiniz*, yürekli çağrısını yapan Marx ve Engels tarafından savunulan uzlaşmaz sınıf *mücadelesi* taktikleri arasındaki ortak yan nedir?

Kuşkusuz, aralarında ortak bir şey yoktur. Öyleyse, Çerkezivili Bayların aptal izleyicileri böylesine neden zıvalamaktadır? Bizleri ölü mü sanıyorlar? Bizim onları sürükleyip gün ışığına çıkarmaya-

çağımızı mı sanıyorlar?

Ve nihayet, bir başka ilginç nokta [daha] var. Considérant, 1893'e kadar yaşadı. *Demokratik Manifesto*'sunu 1843'te yayınladı. Marx ve Engels, 1847'de, *Komünist Manifesto*'larını yayınladılar. Daha sonra, Marx ve Engels'in *Manifesto*'ları, bütün Avrupa dillerinde tekrar tekrar yayınlandı. Herkes bilir ki, Marx ve Engels'in *Manifesto*'ları yeni çağ açan bir belgedir. Durum böyleyken, Considérant ya da dostları, Marx ve Engels, hayatta bulunurlarken, [sayfa 63] bunların, "sosyalizmi", Considérant'ın *Manifesto*'sundan çalmış olduklarını söylememişlerdir. Okurlar, bu garip değil midir?

Öyleyse, bu "ilkel" zipçıktılar –"bilginler", özür dilerim– bu türlü zıvalara iten nedir? Kimin adına konuşuyor bunlar? Considérant'ın *Manifesto*'sunu, Considérant'ın kendisinden daha mı iyi biliyorlar? Yoksa, Considérant ve taraftarlarının *Komünist Manifesto* 'yu okumamış olabileceklerini mi sanıyorlar?

Ama yeter... Yeter, çünkü anarşistlerin kendileri de, Romus ve Çerkezişvili tarafından yapılan Donkişotvari cihat saldırısını, ciddiye almıyorlar. Bu maskaraca cihadın utanç verici sonu çok açık olduğundan, pek üstünde durmaya değmez..

Asıl eleştiri üzerinde ilerlemeye devam edelim.

Anarşistler, belirli bir hastalıktan muzdariptirler: kendilerine karşı olan partileri "eleştirmekten" çok hoşlanırlar, ama bu partileri birazcık olsun tanımak için kendilerini sıkıntıya sokmazlar. Gördük ki, anarşistler, Sosyal-Demokratların diyalektik yöntemini ve materyalist teorisini "eleştirirken" tamamen böyle davranmaktadırlar (Birinci ve İkinci Bölüm). Onlar, Sosyal-Demokratlar tarafından savunulan, bilimsel sosyalizmin teorisi ile uğraşırken de aynı yolda davranmaktalar.

Örneğin, aşağıdaki gerçeği alalım. Sosyalist-Devrimciler^[70] ile Sosyal-Demokratlar^[71] arasında var olan temel anlaşmazlıklar kim bilmez? Birincilerin, marksizmi, marksizmin materyalist teorisini, onun diyalektik yöntemini, programını ve sınıf mücadelesini reddederlerken; Sosyal-Demokratların tümüyle marksizmden yana olduklarını kim bilmez? Bu temel anlaşmazlıklar, *Revolutsionnaya Rossiya*^[72] (Sosyalist-Devrimcilerin organı) ile *İskra*^[73] (Sosyal-Demokratların organı) arasındaki tartışmadan biraz olsun haberi olan, fısıltıyı bite duyan herhangi [sayfa 64] bir kimseye çok açık olması gerek. Ama, ikisinin arasındaki bu farklılığı görmek yeteneğinden

yoksun, Sosyalist-Devrimciler ve Sosyal-Demokratların her ikisinin de marksist olduğu şamatasını yapan böyle “eleştiriler” hakkında ne diyeceksiniz? Böylece, örneğin, anarşistler hem *Revolusyonna Rossiya* ve hem de *İskra*’nın marksist olduğunu ileri sürüyorlar.^[74]

Bu, anarşistlerin, Sosyal-Demokrasi ilkeleriyle ne denli “ta-nışık” olduğunu gösteriyor!

İşte, onların “bilimsel eleştiri”lerinin gerçekliği ortadadır...

Bu “eleştiri”yi” inceleyelim. Anarşistlerin başlıca “suçlamala-rı” şu ki, onlar, Sosyal-Demokratları gerçek *sosyalist* olarak görmü-yorlar – sizler sosyalist değilsiniz, sizler sosyalizmin düşmanısınız, deyip duruyorlar.

Bu oyunda Kropotkin’in yazdıkları işte şudur: “Sosyal-De-mokrat okulun, ekonomistlerinin çoğunluğu tarafından ulaşılan son-uçlardan farklı sonuçlara ulaşıyoruz. ... Sosyalistlerin [Sosyal-De-mokratları da kastediyor - *Yazar*] çoğunluğu devlet kapitalizmine ve kolektivizme varırken, biz ... özgür komünizme ulaşıyoruz.”^[75]

Sosyal-Demokratların, bu “devlet kapitalizmi” ve “kolektiviz-mi” nedir?

Bununla ilgili olarak Kropotkin’in yazdıkları şöyledir. “Alman sosyalistleri diyor ki, bütün birikmiş servet, işçi birliklerinin yönetimi-ne ulaştırılacak, üretim ve değişimi örgütleyecek ve toplumun yaşam ve emeğini denetleyecek olan devletin elinde toplanmalıdır.”^[76]

Ve dahası: “Onların planlarında ... kolektivistler, iki katlı bir hatanın ... suçlusudurlar. Kapitalist sistemi yıkmak istiyorlar, ama bu sistemin temellerini oluşturan iki kurumu koruyorlar: temsili hükümet ve ücretli iş.”^[77] “Kolektivizm, çok iyi bilindiği gibi ... ücretli işi ... korumaktadır. [sayfa 65] Sadece ... temsili hükümet ... patronun yerini almaktadır.” “Bu hükümetin temsilcileri, üretim-den sağlanan artı-değerin tümünün yararlarını kullanma hakkına elkoyar. Ayrıca, bu sistemde, basit emekçinin işi ile yetenekli zana-atçının işi ... arasında ayırım yapılmaktadır: kolektivistlerin düşünce-lerinde, tecrübesiz işçinin emeği *basit* emek iken, tecrübeli zanaatçı, mühendis, bilim adamı ve benzerlerinin emeğini, Marx, *karmaşık* emek olarak adlandırmaktadır ve bunlar, daha yüksek ücret haket-mektedirler.”^[78] Böylece, işçiler, kendileri için gerekli olan ürünleri, gereksinmelerine göre değil de, “topluma sunmuş oldukları hiz-metle orantılı olarak”^[79] alacaklardır.

Gürcü anarşistler de aynı şeyi söylemektedirler, ama daha büyük güvenle. Özellikle, bunların arasında, pervasız önermeleriyle tanınan Bay Bâton'dur. Şöyle yazıyor:

“Sosyal-Demokratların kolektivizmi nedir? Kolektivizm, ya da daha doğrusu, devlet kapitalizmi, aşağıdaki ilkeye dayanmaktadır: herkes istediği kadar çalışmak zorundadır, ya da devletin belirlediği kadar çalışacak, ve emeğinin değerinin karşılığını mal biçiminde alacaktır.” Bunun sonucu olarak, burda, “bir yasama meclisine gerek vardır ... (aynı zamanda) bir yönetici güce ihtiyaç vardır, yani bakanlara, her türden yöneticilere, jandarmalara ve casuslara ve, belki de, eğer hoşnut olmayanların sayısı pek çok ise, birliklere de.”^[80]

Anarşist Bayların, Sosyal-Demokrasiye savurdıkları ilk “suçlama” işte böyledir.

Böylece anarşistlerin tezlerinden şu çıkar: (1) Sosyal-Demokratların düşüncesinde, işçileri kiralayacak ve kuşkusuz “bakanları, ... jandarmaları, casusları olacak” tam bir efendi gücünde bir hükümet olmaksızın, sosyalist toplum olanaksızdır. (2) Sosyalist toplumda, Sosyal-Demokratların düşüncesinde, “kirli” iş ile “temiz” iş arasındaki ayırım ^[sayfa 66] kalacak, “herkese gereksinmelerine göre” ilkesi reddedilecek, ve bir başka ilke, *yani* “herkese hizmetine göre” ilkesi, egemen hale gelecektir.

Anarşistlerin, Sosyal-Demokratlara karşı “suçlama”larının temeli olan iki noktadır bu.

Anarşist Baylar tarafından ileri sürülen bu “suçlama”nın herhangi bir temeli var mıdır?

Biz, bu konu ile ilgili olarak, anarşistlerin söyledikleri her şeyin, ya bir aptallık sonucu, ya da alçakça bir iftira olduğunu iddia ediyoruz.

İşte gerçekler. Karl Marx'ın ta 1846'da dediği gibi: “İşçi sınıfı, gelişim çizgisinde, eski burjuva toplumun yerine, sınıfları ve onların düşmanlıklarını ayıklayıp atacak bir *birlik* koyacak ve *artık politik güç diye adlandırılacak olan* şey olmayacaktır.”^[81]

Bir yıl sonra, Marx ve Engels, aynı fikri, *Komünist Manifesto'* da ifade ettiler.^[82]

1887'de Engels, “Devletin, kendini, bir tüm olarak toplumun gerçek temsilcisi sayması, –toplum adına üretim araçlarının sahipliğini alarak– aynı zamanda, onun, devlet olarak en son bağımsız

işidir. Toplumsal ilişkilere devlet müdahalesi, birer birer, *her* alanda gereksiz hale gelir ve daha sonra kendini tüketir. Devlet 'ortadan kaldırılmamıştır', *çözülüp yokolmuştur.*"^[83] diye yazıyordu.

1884'te aynı Engels, "Bu nedenle, devlet, ta sonsuzluktan beri vardı denemez. Hiç bir devlet veya devlet gücü kavramına sahip olmayan, devletsiz yürüeyebilen toplumlar olmuştur. Toplumun sınıflara ayrılmasını zorunlu kılan iktisadi gelişmenin belli bir aşamasında devlet de bir zorunluluk oldu. ... Şimdi, üretimin gelişmesinde, bu sınıfların varlığının, sadece zorunluluk olmaktan çıkmakla kalmayıp, aynı zamanda da, üretim için kesin bir engel [sayfa 67] haline geldikleri bir döneme hızla yaklaşıyoruz. Bu sınıflar, bir zamanlar nasıl doğdularsa, aynı biçimde kaçınılmaz olarak, yok olacaklardır *Devlet de, kaçınılmaz olarak, onlar!a birlikte yok olur.* Üreticilerin özgür ve eşit birliği temeli üzerinde, üretimi yeniden örgütleyen toplum, bütün devlet mekanizmasını, o zaman, layık olduğu yere atacaktır – eski eserler müzesine, çıkırık ve tunç baltanın yanına"^[84] (İtalikler bana ait [J. St.]) diye yazıyordu

Engels, aynı şeyi, 1891'de tekrarladı.^[85]

Gördüğünüz gibi, Sosyal-Demokratların düşüncesinde, sosyalist toplum içersinde, bakanlarıyla, valileriyle, jandarmasıyla, polis ve askeriyeye devlet, siyasi güç denilen şey için yer bulamayacak olan bir toplumdur Devletin varlığının en son evresi, proletaryanın, burjuvazinin nihai yıkımı için, siyasi gücü ele geçireceği ve kendi yönetimini (diktatörlüğünü) kuracağı zaman, sosyalist devrim dönemi olacaktır Ama burjuvazi ortadan kaldırıldığı zaman, sınıflar ortadan kaldırıldığı zaman, sosyalizm iyiden iyiye yerleştiği zaman, herhangi bir siyasi güce gerek kalmayacak ve devlet denilen şey tarih alanına çekilecektir

Gördüğünüz gibi, anarşistlerin yukarıda belirtilmiş olan "suçlamaları", temelden tümüyle yoksun tam bir dedikodudur.

"Suçlama"nın ikinci noktası açısından Karl Marks, bununla ilgili olarak şunları söylüyor "Komünist [yani sosyalist [J. St.]] toplumun daha yüksek bir aşamasında, işbölümü altındaki bireyin kölece boyun eğmesi ve bununla birlikte kafa ve kol emeği arasındaki antitez yok olduktan sonra; emek, yaşamın basit bir aracı halinden [çıkıp] yaşamın bizzat temel bir zorunluluğu haline geldikten sonra üretici güçler de bireyin her yönden gelişmesiyle artıktan sonra ... ancak o zaman, burjuva hukukunun dar ufku tümüyle

arkada bırakılabilir ve toplum, bayrağının üzerine şunları yazabilir: *herkesten yeteneğine göre*, [sayfa 68] *herkese gereksinmelerine göre*.^[86]

Gördüğünüz gibi, Marx'ın düşüncesinde, komünist (yani sosyalist) toplumun daha yüksek aşaması, işbölümünün "kirli" ve "temiz" ve kafa ve kol emeği arasındaki ayırımın tümüyle ortadan kalkacağı, işin eşit, ve toplumda herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinmesine göre, gerçek komünist ilkenin yerleşeceği bir istem olacaktır. Burada ücretli işin yeri yoktur.

Görülüyor ki, bu "suçlama" da temelden yoksundur. İki şeyden biri: ya Anarşist Baylar, Marx ve Engel'in yukarıda belirtilen eserlerini hiç görmemişlerdir ve söylentilere dayanarak "eleştiri"ye kendilerini kaptırmışlardır; ya da bunlar, Marx ve Engels'in bu eserlerini biliyorlar ve açıkça yalan söylüyorlar.

Birinci "suçlama"nın yazgısı böyledir. Anarşistlerin ikinci "suçlaması", Sosyal-Demokratların *devrimci* olduklarını görmezlikten gelmeleridir. Sizler devrimci değilsiniz, sizler şiddet devrimini reddedersiniz, siz sosyalizmi yalnızca oy pusulaları yoluyla kurmak istiyorsunuz, diyorlar Anarşist Baylar.

Şuna kulak verin: "Sosyal-Demokratlar ... "devrim", "devrimci mücadeleye", "elde silah dövüş" sözlerini tekrarlamaktan hoşlanırlar. ... Ama eğer siz, bütün iyi niyetinizle, onlardan silah isteyecek olsanız, onlar, size büyük bir ciddiyetle seçimlerde kullanmak için oy pusulası uzatacaklardır." "Devrimciler için uygun olan taktiklerin, yalnızca, kapitalizme, kurulu iktidara ve mevcut burjuva sisteminin tümüne bağlılık yemini ile barışçı ve legal parlamentarizm olduğunu"^[87] iddia etmektedirler.

Tabii ki, Gürcü anarşistler de, hatta daha da büyük bir güvenle aynı şeyi söylüyorlar. Örneğin, aşağıdaki sözlerin sahibi, Bâton'u^[88] alalım.

"Sosyal-Demokrasinin tümü ... açıkça, tüfeklerin ve silahların yardımıyla savaşmanın bir burjuva devrim [sayfa 69] yöntemi olduğunu, partilerin yalnızca oy pusulaları, yalnızca genel seçimler aracılığıyla iktidarı ele geçirebileceğini, ve sonra da parlamenter çoğunluk ve yasama yoluyla toplumu yeniden örgütleyeceğini iddia ediyor."^[89]

Anarşist Bayların marksizm için söyledikleri işte budur.

Bu "suçlama"nın hiç bir temeli var mıdır?

Biz, burada da, anarşistlerin, cehaletlerini ve hırslarını iftira

ile açığa vurduklarını iddia ediyoruz.

İşte gerçekler:

Daha 1847'nin sonlarında Karl Marx ve Friedrich Engels, şöyle yazıyordu: “Komünistler görüşlerini ve amaçlarını gizlemeye tenezül etmezler. *Amaçlarına, ancak* bütün mevcut toplumsal koşulların *zorla devrilmesiyle ulaşılabileceğini* açıkça ilan ederler. Birakın, egemen sınıflar, bir komünist devrimiyle titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yoktur. Ama kazanacakları bir dünya vardır. *Dünyanın bütün işçileri, birleşiniz!*”^[90] (İtalikler benimdir. [J. St.])

1850'de, Almanya'da yeni bir patlama bekleyen Karl Marx, o zamanki Alman yoldaşlara, şunları yazıyordu: “Silahlar ve cephaneler hiç bir bahane ile, teslim edilmemelidir. ... *İşçiler, kendilerini, bir kumandana ... ve bir genel kurmaya sahip bir proletarya muhafızı halinde bağımsız olarak örgütlemelidirler. ...*” Ve bunu “gelecekteki ayaklanma sırasında ve sonrasında gözönünde bulundurmanız gerekir”^[91] (İtalikler benimdir. [J. St.])

1851-52'de Marx ve Engels, şöyle yazıyordu: “Ayaklanmaya bir kere başlanınca, *en büyük kararlılıkla ve saldırı durumunda hareket edilir.* Savunma her silahlı ayaklanmanın ölümüdür. Düşmanlarınızı, güçleri dağılmışken şaşırtın, küçük de olsa her gün yeni başarılar hazırlayın. ... Düşmanlarınızı, size karşı güçlerini toplamadan geri çekilmeye zorlayın; bugüne kadar bilinen ^[sayfa 70] en büyük devrimci siyaset ustası Danton'un dediği gibi: *l'audace, de l'audace, encore de l'audace!*”^[92]

Sanırsanız, burada, “oy pusulalarının” ötesinde bir şey kastediliyor.

Nihayet, Paris Komününün tarihini hatırlayınız. Paris'teki zaferle yetinen ve Versailles'a, karşı-devrimin bu fesat yuvasına saldırmaktan kaçınan Komünün nasıl barışçı bir biçimde hareket ettiğini hatırlayınız. O zamanlar Marx'ın ne dediğini bilir misiniz? Paris işçilerinin oy sandığı başına gitmesi için çağrıda mı bulunmuştu? Paris işçilerinin uysallığını onaylamış mıydı (Paris'in tümü, işçilerin elindeydi), yenilen Versailles'a karşı gösterdikleri iyi niyeti onaylamış mıydı? Marx'ın söylediklerini dinleyin:

“Ne [büyük bir] esneklik, ne [büyük bir] özveri yeteneği [var] bu Parislilerde! Altı aylık açlıktan sonra ... Prusya süngülerinin altında ayaklanıyorlar. Tarihte böyle bir büyüklüğün örneği yoktur.

Eğer yenilirlerse, kabahat, yalnızca “iyi niyetlerinde” olacak. Önce Vinoy, sonra da Paris Ulusal Muhafızının gerici kesimi, geri çekildikten sonra, *derhal Versailles’a yürümeleri gerekirdi*. [Italikler benimdir. [J. St.]] Vicdani nedenler yüzünden, en uygun an kaçınıldı. Sanki haylaz *garabet* Thiers, Paris’i silahsızlandırmaya kalkışmasıyla, iç savaşı başlatmamış gibi, *iç savaşı başlatmak* istemediler.”^[93]

İşte Karl Marx ve Friedrich Engels böyle düşündüler, böyle davrandılar.

İşte Sosyal-Demokratlar böyle düşünür, böyle davranır.

Ama anarşistler tekrarlamaya devam ediyorlar: Marx ve Engels ve onların izleyicileri yalnızca oylarla ilgileniyorlar – şiddet kullanılan devrimci eylemi reddediyorlar.

Gördüğümüz gibi, bu “suçlama” da, anarşistlerin, marksizmin özü konusundaki cehaletlerini açığa vuran ^[sayfa 71] bir iftiradır.

İşte ikinci “suçlama”nın da sonu bu.

ANARŞİSTLERİN üçüncü “suçlama”sı şudur: Anarşistler, Sosyal-Demokrasinin bir halk hareketi olduğunu yadsırlar, Sosyal-Demokratları bürokrat olarak tanımlarlar ve Sosyal-Demokrasinin proletarya diktatörlüğü planının devrim için ölüm demek olduğunu, Sosyal-Demokratlar bu diktatörlükten yana olduklarına göre, onların, aslında proletaryanın diktatörlüğünü değil, proletarya üzerine kendi diktatörlüklerini kurmak istediklerini iddia ederler.

Bay Kropotkin’i dinleyelim: “Biz anarşistler, diktatörlük için son hükmü verdik. ... Biz biliyoruz ki, niyetleri ne kadar dürüst olursa olsun, her diktatörlük devrimin ölümüne yol açacaktır. Biz biliyoruz ki ... diktatörlük düşüncesi ... her zaman köleliği sürdürmeye çabalamış olan ... hükümet fetişizminin tehlikeli bir ürününden başka bir şey değildir.”^[94] Sosyal-Demokratlar, yalnızca, devrimci diktatörlüğü kabul etmekle kalmazlar, üstelik de, “proletarya üzerinde diktatörlüğü savunurlar. ... İşçiler, ancak kendi denetimleri altında disiplinli bir ordu oldukları sürece, onlar için önem taşır. ... Sosyal-Demokrasi, proletarya aracılığıyla, devlet mekanizmasını ele geçirmeye çalışır.”^[95]

Gürcü anarşistler de aynı şeyi söylüyorlar: “Proletarya diktatörlüğü, sözcüğün dolaysız anlamıyla, kesinlikle olanaksızdır, çünkü diktatörlüğü savunanlar devlet adamlarıdır ve onların diktatörlüğü, proletaryanın tümünün özgür faaliyeti değil, bugün var olan aynı

temsili hükümetin, toplumun başına oturtulması olacaktır.”^[96] Sosyal-Demokratlar, diktatörlüğü, proletaryanın kurtuluşunu kolaylaştırmak için değil, ... “*Kendi yönetimleriyle yeni bir liderlik kurmak*” için savunuyorlar.^[97] [sayfa 72]

İşte Anarşist Bayların üçüncü “suçlama”sı budur.

Anarşistlerin, okuyucularını aldatmak için ortaya attıkları her zamanki iftiraldan biri olan bu [“suçlamayı”] teşhir etmek için, çok büyük çaba gerekmez

Burada, her diktatörlüğün, devrimin ölümü demek olduğunu iddia eden Kropotkin’in, tümüyle yanlış olan görüşünü incelemeyeceğiz. Bunu, daha sonra, anarşistlerin taktiklerini tartışırken, ele alacağız. Şimdi, yalnızca, “suçlamanın kendisine değineceğiz.

Daha 1847’nin sonunda, Karl Marx ve Friedrich Engels, sosyalizmi kurmak için proletarya, siyasi diktatörlüğü gerçekleştirmelidir, öyle ki, bu diktatörlüğün yardımıyla burjuvazinin karşı-devrimci saldırılarını püskürtürebilsin, onu üretim araçlarından yoksun edebilsin; bu diktatörlük, birkaç kişinin diktatörlüğü değil, bir sınıf olarak bütün proletaryanın diktatörlüğü olmalıdır diyorlardı. “Proletarya siyasi üstünlüğünü, bütün sermayeyi, burjuvaziden derece derece çekip almak, bütün üretim aletlerini, yönetici sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde toplamak için kullanacaktır.”^[98]

Yani, proletarya diktatörlüğü, bir sınıf olarak bütün proletaryanın, burjuvazi üzerinde diktatörlüğü olacaktır, birkaç kişinin proletarya üzerindeki egemenliği değil

Sonraları, işte bu düşünceyi, hemen hemen bütün yapıtlarında tekrarladılar, örneğin *Louis Bonaparte’in Onsekizinci Brumaire’i*, *Fransa’da Sınıf Mücadeleleri*, *Fransa’da İç Savaş*, *Almanya: Devrim ve Karşı-Devrim*, *Anti-Dühring* ve diğerleri.

Dahası var. Marx ve Engels’in proletarya diktatörlüğünü nasıl anladıklarını, bu diktatörlüğe ne dereceye kadar olabilir gözü ile baktıklarını anlayabilmek için, Paris Komününe karşı tutumlarının ne olduğuna bakmak çok ilginç olacaktır. Sorun şudur: proletarya diktatörlüğünü, yalnızca anarşistler değil, kasaplar ve meyhaneciler de [sayfa 73] dahil olmak üzere, şehir küçük-burjuvazisi, Marx ve Engels’in darkafalı adını verdiği bütün herkes suçluyor. Engels, bu darkafalılara seslenirken, proletarya diktatörlüğü hakkında şunları söylüyor:

“Son zamanlarda, Alman darkafalı, şu sözlerden dolayı,

bir kez daha esaslı bir korkuya kapılmakta: *Proletarya Diktatörlüğü*. Pekala beyler, bu diktatörlüğün nasıl bir şey olduğunu öğrenmek istemez misiniz? Paris Komününe bakın. İşte o, proletarya diktatörlüğüydü.”^[99]

Gördüğünüz gibi, Engels, proletarya diktatörlüğünü, Paris Komünü biçiminde anlamaktadır.

Açıktır ki, marksistlerin anladığı biçimde proletarya diktatörlüğünün ne olduğunu iyi öğrenmek isteyen herkes, Paris Komününü incelemelidir. Eğer, Paris Komününün, gerçekten de, birkaç kişinin proletarya üzerindeki diktatörlüğü olduğu ortaya çıkarsa, o zaman – kahrolsun marksizm, kahrolsun proletarya diktatörlüğü! Ama Paris Komününün gerçekten de proletaryanın burjuvazi üzerindeki diktatörlüğü olduğunu bulursak, o zaman, marksizme karşı mücadelelerinde, iftira uydurmaktan başka çareleri olmayan anarşistlerin iftiralarna ağız dolusu güleceğiz.

Paris Komününün tarihi, iki döneme ayrılabilir: Paris'teki işlerin ünlü Merkez Komitesi tarafından denetlendiği birinci dönem ve Merkez Komitesinin yetkileri sona erdikten sonra, işlerin denetiminin yeni seçilen Komüne devredildiği, ikinci dönem. Bu Merkez Komitesi neydi, bileşimi nasıldı? Önümüzde, Arthur Arnould'un bu sorunun cevabını kısaca veren, *Paris Komününün Basit Tarihi* adlı eseri duruyor. 300.000 Parisli işçi, bölükler ve taburlar halinde örgütlendikleri ve saflarından delegeler seçtikleri sırada, mücadele daha henüz başlamıştı. Merkez Komitesi, bu yolla kuruldu.

Arnould şöyle diyor: “Bölükleri ve taburlarınca kısmı [sayfa 74] seçimler sırasında seçilmiş olan bütün bu yurttaşlar [Merkez Komitesi üyeleri], yalnızca, delegeleri oldukları küçük gruplar tarafından biliniyorlardı. Kimdi bu adamlar, ne biçim insanlardı ve ne yapmak istiyorlardı? Bu “hemen hemen tamamen, dörtte üçünün adı, sokakları veya işyerleri dışında bilinmeyen, sıradan işçiler ve küçük memurlardan oluşan isimsizlerin bir hükümetiydi. ... Gelenekler altüst olmuştu. Beklenmedik bir şey olmuştu dünyada. Aralarında egemen sınıflardan bir tek kişi yoktu. Bir tek *avukat*, *mebus*, *gazeteci veya general* tarafından bile temsil edilmeyen bir devrim patlak vermişti. Bunlar yerine, Creusot'dan bir *madenci*, bir *ciltçi*, bir *aşçı* ve başkaları bulunuyordu.”^[100]

Arthur Arnould anlatmaya devam ediyor: “Merkez Komitesi üyeleri şöyle diyorlardı: “Biz tanınmamış kişiler, saldırıya uğrayan

halkın mütevazı araçlarıdır. ... Biz, burada, halkın iradesinin araçları olarak onun sesi olmak, onun zaferini gerçekleştirmek için bulunuyoruz. Halk bir Komün istiyor ve biz Komünün seçimini gerçekleştirmek için kalacağız.” Tam tamına böyle. Bu diktatörler, kendilerini, ne yığınlarının üstünde, ne de uzağında tutuyorlar. İnsan hissediyor ki, onlar, yığınlarla birlikte, yığınların içinde ve yığınlar sayesinde yaşıyorlar, her an onlara danışıyorlar, onları dinliyor ve üçyüzbün insanın düşüncesini, ... işittikleri her şeyi, özlü bir biçimde iletiyorlar.”^[101]

Paris Komünü, varlığının birinci döneminde böyle davrandı.

İşte Paris Komünü buydu. İşte proletarya diktatörlüğü budur. Şimdi, Merkez Komitesi yerine Komünün işleri yürüttüğü döneme, Komünün ikinci dönemine geçelim. İki ay süren bu iki dönemden söz ederken, Arnould heyecanla, bunun, halkın gerçek diktatörlüğü olduğunu ilan ^[sayfa 75] ediyor. Dinleyin:

“Bu halkın, o iki ay boyunca sunduğu muhteşem manzara, ... geleceğe bakarken içimizi güç ve ümitle dolduruyor. Bu iki ay boyunca, Paris’ te gerçek bir diktatörlük, bir tek adamın değil – duruma tek egemen olan– bütün halkın en tam ve tartışma kabul etmez diktatörlüğü vardı. ... Bu diktatörlük, 18 Marttan 22 Mayıs [1871] kadar, iki aydan fazla, kesintisiz devam etti.” Kendi başına “Komün, yalnızca bir moral gücü ve ... yurttaşların genel sempatisinden başka maddi bir güce sahip değildi; halk, yönetici, tek yönetici idi; kendileri, kendi polislerini ve kendi yargıçlık sistemlerini kurmuşlardı”^[102]

İşte Komünün bir üyesi olan ve onun göğüs göğüse mücadelelerine aktif olarak katılan Arthur Arnould, Paris Komününü böyle anlatıyor.

Paris Komünü, üyelerinden bir başkası ve aynı ölçüde aktif bir savaşçısı olan Lissagaray tarafından da aynı biçimde tanımlanıyor.”^[103] “Tek yönetici olarak” halk, “bir adamın değil, bütün halkın diktatörlüğü” – işte Paris Komünü buydu

Engels, darkafalılar öğrensin diye, “Paris Komününe bakın. İşte o, proletarya diktatörlüğüydü.” diye sesleniyor.

Marx ve Engels’in anladığı biçimde proletarya diktatörlüğü budur.

Gördüğünüz gibi, aziz okuyucu, siz ve ben, Çinceyi ne kadar anlıyorsak, Anarşist Baylar da o çok “eleştirdikleri” proletarya dikta-

törlüğünü, Paris Komününü ve marksizmi o kadar anlıyorlar.

Açıktır ki, iki tür diktatörlük vardır. Birincisi, halkı hedef alan, azınlığın diktatörlüğü, bir küçük grubun diktatörlüğü, Treporların^[104] ve İgnatyerlerin^[105] diktatörlüğü. Bu tür diktatörlüğün başında, genellikle, gizli kararlar alan ve halkın çoğunluğunun boynundaki ipi daraltan bir [sayfa 76] danışmanlar grubu bulunur. Marksistler böyle bir diktatörlüğün düşmanıdır ve böyle bir diktatörlüğe karşı, bizim gürültücü anarşistlerimizden çok daha kararlı bir şekilde ve özveri ile savaşırlar.

Bir başka tür diktatörlük ise, burjuvaziyi, azınlığı hedef alan proleter çoğunluğun diktatörlüğü, yığınların diktatörlüğüdür. Bu diktatörlüğün başında, yığınlar bulunur. Burada ne bir danışmanlar grubuna, ne de gizli kararlara yer vardır, burada her şey açıkça, sokaklarda, toplantılarda yapılır – çünkü bu, sokağın, yığınların diktatörlüğüdür, bütün ezenleri hedef alan bir diktatörlüktür.

Maksistler böyle bir diktatörlüğe “dört elle” sanılırlar, çünkü böyle bir diktatörlük, büyük sosyalist devrimin görkemli başlangıcıdır.

Anarşist Baylar, bu birbirlerini karşılıklı olarak yadsıyan iki diktatörlüğü kansturdılar: ve gülünç duruma düştüler. Marksizmle değil, kendi yarattıkları hayallerle savaşıyorlar, Marx ve Engels’le değil, rahmetli Don Kişot’un kendi zamanında yaptığı gibi, yel değirmenleriyle savaşıyorlar.

İşte üçüncü “suçlama”nın sonu da budur. [sayfa 77]

(DEVAMI VAR) *

Akhali Droyeba (“Yeni Zamanlar”), Nr. 5, 6, 7 ve 8 11, 18, 25 Aralık 1906 ve 1 Ocak 1907.

Çiveni Çovreba (“Yaşamımız”), Nr. 3, 5, 8 ve 9; 21. 23. 27 ve 28 Şubat 1907.

Dro (“Zaman”), Nr. 21, 22, 23 ve 26; 4. 5, 6 ve 10 Nisan 1907.

İmza : Ko.. **

* Bu kitabın “Sunuş” yazısına (s. 7-8) bakınız. -Ed.

** Stalin imzasını almadan önce, yazar, 1912’lere kadar, Koba, Ko. veya K. imzalarını kullanmıştır. -Ed.

AÇIKLAYICI NOTLAR

^[1] Burada kullanılan biçimiyle liberalizm, bir anayasal monarşi biçiminde uzlaşma peşinde koşan Rus burjuvazisinin, 1905-06'da büyük toprak ağaları ve çarlık karşısındaki durumunu yansıtmaktadır. Siyasi ifadesi Anayasal Demokrat Parti idi. -*Ed.* s. 9

^[2] Bernstein, Eduard (1850-1932). – Alman Sosyal-Demokratı; 1890'larda marksizmin temel görüşlerine saldırdı ve revizyonistlerin ve reformistlerin önderi haline geldi. -*Ed.* s. 10

^[3] Aralık Günleri. – Moskova işçilerinin Aralık 1905 ayaklanması; bununla, 1905-07 devriminin doruğa ulaşmıştı. -*Ed.* s. 16

^[4] Yeni-lamarckçılık. – Büyük Fransız biyologu, Darwin'in formüle ettiği evrim teorisinin müjdecisi, Jean Baptiste Lamarck'ın (1744-1829) teorilerinin sonradan geliştirilmesi. Lamarckçılık birincil etkiyi, dış çevreye bağlar. -*Ed.* s. 17

^[5] Yeni-darvincilik – Modern, evrimbiliminin babası Charles Darwin'in (1804-1882) izleyicileri tarafından geliştirilen teoridir. Yeni-darvincilik, Darwin'in kendisi organik evrimde bunu başlı başına bir etken olarak anlamamasına rağmen, doğal seçimin tam-yetersizliğinin üzerinde durmuşlardır. -*Ed.* s. 17

^[6] Friedrich Engels, *Herr Eugen Dühring's Revolution in Science (Anti-Dühring)*, New York, 1939 -*Ed.*, s. 17

[7] Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831) - Büyük idealist Alman filozofu -Ed., s. 17

[8] *Nobati*, sayı 6, Çerkezişvili'nin makalesi [*Nobati* (Çağrı) Gürcü anarşistlerin, 1906'da, Tiflis'te yayınladıkları haftalık bir dergi] s. 17

[9] Kropotkin, Peter A. (1842-1921). – Rus coğrafyacısı ve anarşizmin teorisyeni! Londra'da sürgünde yaşadı, 1917 Devriminden sonra Rusya'ya döndü ve orada öldü -Ed. s. 17

[10] Bu kitap, İngilizce olacak *Modern Science and Anarchism* adı ile yayımlandı. London 1903; düzeltilmiş baskı, 1912 -Ed. s. 17

[11] Çerkezişvili, V. Kropotkin'in izleyicisi ve Gürcistan'daki anarşist grubun önderi. -Ed. s. 17

[12] Sh. G. Gürcü anarşisti, Shalva Gogelia'nın ilk harfleri. -Ed.. s. 17

[13] *Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi*. Burada 1845'te yayınlanan, *Kutsal Aile* ya da *Bruno Bauer ve İzleyicilerine Karşı Eleştirel Eleştirinin Gözden Geçirilmesi*'ne atıfta bulunmaktadır. Bu, Marx ve, Engels arasındaki ilk ortaklaşa yapıttır, bilimsel sosyalizmin kurucuları, bu yapıtta, hegelciliğin ilk sistematik eleştirisine girişmişlerdir. -Ed. s. 17

[14] Pascal, Blaise (1623-1662). – Ünlü Fransız filozofu, matematikçisi ve fizikçisi; diferansiyel ve integral hesapları konusunda Leibnitz ve Newton'un habercisi. -Ed. s. 18

[15] Leirnitz, Gottfried Wilhelm (1646-1716). – Ünlü Alman filozofu ve matematikçisi; felsefede klasik Alman idealizminin öncüsü sayılabilir; matematikte en büyük katkısı, Newton'dan bağımsız olarak hesaplamayı (*calculus'u*) bulmasıdır. -Ed. s. 18

[16] Mayer, Julius Robert Von (1814-1878). – Alman fizikçisi, enerjinin sakınımı teorisinin altında yatan ilkeyi formüle etmiştir. -Ed. s. 18

[17] Helmholtz Hermann L. F. Von (1821-1894). – Ünlü Alman fizikçisi ve fizyoloğu, akustik, renk teorisi ve hareket konusunda birçok katkılar yapmıştır. -Ed. s. 18

[18] *Notabi*, sayı 3 ve 9. Sh. G. Ayrıca bkz. Kropotkin' n *Bilim ve Anarşizm* adlı yapıtı. s. 18

[19] Engels, *Ludwig Feuerbach* [Frederick Engels, *Ludwig Feuerbach and the Outcome of Classical German Philosophy*, New York, 1941. s. 11]. s. 19

[20] Engels, *Anti-Dühring*. s. 19

[21] Proudhon, Pierre Joseph (1809-1865). – Sosyalist teorilerle klasik iktisatçılar arasında bir orta yol bulmaya çalışmış olan küçük-burjuva Fransız anarşisti. s. 19

[22] Karl Marx, "*Felsefenin Sefaleti*" [New York. Marx bu kitabı, 1846-47 kışında, Proudhon'un *Systeme des Contradictions Economiques ou Philosophie de la Misere* ("İktisadi Çelişkiler Sistemi ya da Sefaletin Felsefesi") adlı yapıtına karşı bir polemik olarak yazdı.]. s. 19

[23] Spencer, Herbert (1820-1903). – İngiliz filozofu ve sosyologu; pozitivist ve kapitalizmin savunucusu. Darwin'in doğal evrimde varolmak için mücadele teorisini toplumdaki insanlara uygulayarak böyle bir mücadelenin kaçınılmazlığını ve sosyalizmin olanaksızlığını göstermeye çalıştı. -Ed. s. 19

- [24] *Ludwig Feuerbach*. s. 19
- [25] *Kapital*, Cilt I, "Önsöz". [Karl Marx, *Capital*, v. I, New York 1947, s. XXI.]
- s. 20
- [26] *Ludwig Fuerbach* [s. 15-16]. s. 20
- [27] *Nobati*, sayı 8. Sh. G. s. 20
- [28] *Nobati*, sayı 4, V. Çerkezişvili'nin makalesi. s. 20
- [29] *Anti-Dühring*, "Giriş" [s. 28]. s. 20
- [30] Cuvier, Georges Leopold, Baron de, (1769-1832). – Fransız naturalisti, karşılaştırmalı anatomi biliminin kurucusu, evrimci teoriye karşı türlerin ani genel tükenmesi ve yaratılması (katakliizmler) teorisini geliştirdi. s. 22
- [31] *Nobati*, sayı 8. Sh. G. s. 22
- [32] *Nobati*, sayı 6. s. 22
- [33] Karl Marx, *Ekonomi Politüğün Eleştirisine Katkı*, "Önsöz" [s. 23-24]. s. 23
- [34] Engels, *Anti-Dühring*, Kısım III, Bölüm II [s. 292-310]. s. 23
- [35] *Nobati*, sayı 8, Sh. G. s. 23
- [36] Marx, *Ekonomi Politüğün Eleştirisine Katkı*, [s. 23]. -Ed. s. 30
- [37] Aynı eser, s. 12. -Ed. s. 31
- [38] *Nobati*, sayı 1, "Monizmiri Eleştirisi". s. 31
- [39] Büchner, Ludwig, (1829-99) ve Moleschott, Jacob (1822-92). – Alman "kaba" materyalist filozofları, esas olarak mekanik, tarihsellikten uzak ve anti-diyalektik idiler. -Ed. s. 31
- [40] *Ludwig Feuerbach*, Ek, "18. Yüzyıl Fransız Materyalizmi Tarihi Üzerine" Karl Marx, [s. 92-93]. s. 33
- [41] *Nobati*, sayı 7, D. Delendi. s. 34
- [42] *Nobati*, sayı 6, Sh. G. s. 34
- [43] *Nobati*, sayı 4, Çerkezişvili. s. 35
- [44] *Nobati*, sayı 6, Sh. s. 35
- [45] Kropotkin, *Bilim ve Anarşizm*, ve ayrıca *Anarşi ve Felsefesi*. s. 37
- [46] *Nobati*, sayı 2. s. 37
- [47] Aristoteles (MÖ. 384-322). – Yunan filozofu, formel mantığın kurucusu, ve ansiklopedik dehaya sahip bir bilgin. Marx onun için "antikçağın en büyük düşünürü" diyor. Düşüncelerindeki birçok materyalist unsurlara ve eğilimlere rağmen, esas olarak bir idealistti. -Ed. s. 37
- [48] Holbach, Paul-Henri (1723-1789). – Ünlü Fransız filozofu, materyalist ve ateist; aydınlanmanın önde gelen bir temsilcisi ve Fransız devriminin felsefi alanda öncüsü. -Ed. s. 37
- [49] *Nobati*, sayı 6, Sh. G. s. 37
- [50] Aynı eser. s. 39
- [51] *Ekonomi Politüğün Eleştirisine Katkı*, "Önsöz", [s. 24]. s. 39
- [52] Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri, 1840-50*, Ankara 1967. -Ed. s. 40
- [53] Bu yıllar boyunca, *Kapital'in* II. ve III. ciltlerini yayına hazırlama işinin yanısıra, Engels, Marx'a ve kendisine ait yazılara değişik dillerdeki yeni basımları için bir dizi makale ve giriş yazmıştır, bunların bir kısmı o günkü marksist basında yayınlanmıştı. -Ed. s. 40
- [54] Parantez içindeki sözler Stalin'e aittir. Bu makalelerde, "Koba"nın başharfi "K.", imza olarak kullanılmıştır. s. 40

- [55] *Nobati*, sayı 1, Sh. G.. s. 40
- [56] *Felsefenin Sefaleti* [*The Poverty of Philosophy*], s. 147. s. 47
- [57] Friedrich Engels; *Ailenin, Özel Mülkiyeyin ve Devletin Kökeni*, [Ankara 1973, s. 240]. s. 47
- [58] Karl Marx, *Gotha Programının Eleştirisi*, [*Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Ankara, 1969, s. 33]. s. 49
- [59] *Anti-Dühring*, [s. 173-175]. s. 53
- [60] *Komünist Manifesto* [Karl Marx and Frederick Engels, *Manifesto of the Communist Party*, New York, 1948, s. 30]. s. 56
- [61] Considerant, Victor Prosper (1808-93). – Fourier'nin izleyicisi, Fransız ütopyacı sosyalisti. 1854'de Teksas'ta ütöpik bir koloni kurdu ama çabaları sonuç vermedi ve 1869'da Fransa'ya döndü. s. 60
- [62] Almanya'da "*Komünist Manifesto*"nun Kaynağı başlığı altında yayınlanan Çerkezışvili, Romus ve Labriola'nın makalelerine bakınız. s. 10. s. 61
- [63] Aynı eser, s. 4. s. 61
- [64] *Muşa* ("İşçi"). – 1906'da, Tiflis'teki Gürcü anarşistler tarafından basılan bir günlük gazete. -Ed. s. 61
- [65] *Hırna* ("Ses"). – 1906'da, Tiflis'te anarşistler tarafından yayınlanan bir başka günlük gazete. s. 61
- [66] Fourier, Charles (1772-1837). – Bilimsel sosyalist düşüncenin gelişimi üzerine büyük etki yapmış olan Fransız ütöpik sosyalisti. Engels ona "sosyalizmin atalarından biri" derdi. Fourier, çeşitli iktisadi işletmelerden oluşacak bir "örgütlenmeye" dayalı gelecekteki sosyalist sistemde, emeğin oynayacağı yaratıcı rolün üzerinde durmuştur. 1840'larda, Birleşik Devletler'de kurulan, bir çok Fourier kolonileri arasında en ünlüsü Massachusetts'deki Brook Çiftliği idi. Albert Fourier'nin bu ülkedeki baş öğrencisi Albert Brisbane idi. s. 61
- [67] *Komünist Manifesto*, Bölüm I ve II. s. 62
- [68] Paul Louis, *Fransa'da Sosyalizmin Tarihi*. s. 62
- [69] Karl Kautsky'nin broşürü, *Komünist Manifesto - Bir Eser Hırslılığı*, s. 14. Considerant'ın *Manifesto*'sundan yapılan aktarma bu sayfadadır. s. 63
- [70] *Sosyalist-Devrimci Parti*. – Popülist (Narodnik) gruplarca 1901'de kuruldu, kulaklara ve köy küçük-burjuvazisine dayanıyor, Sosyal-Demokratlara ve marksistlere karşı çıkıyorlardı. Marksistlerce reddedilen bireysel teoriden yana idiler. -Ed s. 64
- [71] *Sosyal-Demokratlar*. – 1898'de kurulan Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin üyeleri. 1903'deki İkinci Kongrede iki parçaya ayrıldı: Çoğunluktaki (bolşevik) ortodoks marksist parça ve azınlıktaki (menşevik) oportünist parça. Bkz: *History of the Communist Party of the Soviet Union (Sovyetler Birliği Komünist Partisi Tarihi)*, New York 1939. -Ed. s. 64
- [72] *Revolutionnaya Russiya*, ("Devrimci Rusya"). – Sosyalist-Devrimci Partinin resmi organı. -Ed. s. 64
- [73] *İskra* ("Kıvılcım"). – Aralık 1900'de yayınlanmaya başladı ve 1903'e kadar, esas olarak Lenin'in yönetiminde kaldı. 1903'te, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin bölünmesi üzerine, menşeviklerin eline geçti. O zaman, Partinin de resmi organı haline gelmişti. -Ed. s. 64

- [74] Bkz: Anarşistlerin sempozyumu, *Ekmek ve Özgürlük*, s. 202. s. 65
- [75] Kropotkin, *Modern Bilim ve Anarşizm*, s. 202. s. 65
- [76] Kropotkin, *Bir Asinin Konuşmaları*, s. 64 s. 65
- [77] *Ekmek'in Fethi*, s. 148. s. 65
- [78] Aynı eser, s. 52. s. 66
- [79] Aynı eser, s. 157. s. 66
- [80] *Nobati*, sayı 5; s. 68-69. s. 66
- [81] *Felsefenin Sefaleti [The Poverty of Philosophy]*, s. 146-147]. s. 67
- [82] *Komünist Manifesto*, Bölüm II. s. 67
- [83] *Anti-Dühring*, [s. 307], s. 67
- [84] *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, [s. 240]. s. 68
- [85] Bkz: *Fransa'da İç Savaş'ın "Önsöz"ü* s. 68
- [86] *Gotha Programının Eleştirisi [Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi]*, s. 33].. s. 69
- [87] Bkz: Sempozyum, *Ekmek ve Özgürlük*, s. 21, 22, 23. s. 69
- [88] Baton. – Gürcü anarşisti, Mikhako Tsereteli'nin takma adı. -*Ed.* s. 69
- [89] *Siyasi İktidarın Ele Geçirilmesi*, s. 3-4. s. 70
- [90] *Komünist Partisi Manifestosu*, [s. 44]. [Çar sansürüne izin verilen] bazı legal basımlarda, bazı sözler çevrilirken çıkartılmıştır. s. 70
- [91] *Köln Duruşması, Marx'ın Komünistlere Hitabı* [Karl Marx, *Seçme Eserler*, v. 2, New York, "Merkez Konseyin Komünist Birliğe Hitabı", s. 164-65] s. 70
- [92] *Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim* [Frederick Engels, *Germany: Revolution and Counter-Revolution*, New York 1933, s. 135]. s. 71
- [93] *Kugelmann'a Mektuplar* [Karl Marx, *Letters to Kugelmann*, New York 1934, s. 123]. s. 71
- [94] Kropotkin, *Bir Asinin Konuşmaları*, s. 131. s. 72
- [95] *Ekmek ve Özgürlük*, s. 62-63. s. 72
- [96] Baton, *Siyasi İktidarın Ele Geçirilmesi*, s. 45. s. 72
- [97] *Nobati*, sayı 1, s. 5, Baton. s. 72
- [98] *Komünist Manifesto* [s. 30]. s. 73
- [99] *Fransa'da İç Savaş*, Engels'in "Giriş"i, [*The Civil War in France*, New York, 1940, S. 22]. S. 74
- [100] *Paris Komününün Basit Tarihi*, s. 107. s. 75
- [101] Aynı eser, s. 109. s. 75
- [102] Aynı eser, s. 242, 244. s. 76
- [103] Aynı eser. s. 76
- [104] Trepov, Dimitri F. (1855-1906). – Moskova polis şeflerinden, sonraları St Petersburg'un genel valisi ve işçileri bakanı yardımcısı. İşçilere ve öğrencilere uyguladığı polis zulmüyle tanınır. -*Ed.* s. 76
- [105] İgnatyev, Nikolay P. Count (1832-1908). – Çarçı general ünlü Yahudi kıyımcısı. Kardeşi, Aleksey P. (1842-1906), Kiev'in sonra 1905'te Odesa'nın genel valisi idi, o da ünlü bir gericidir 1906'da öldürülmüştür. -*Ed.* s. 76